

ADALETİN ADALETSİZLİĞİ

**Seks İşçilerine Yönelik Devlet
Temelli ve Devlet Dışı Şiddet
ile Güvenlik ve Çözüm Arayışı**

*Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya
Seks İşçilerinin Savunuculuk Ağı
Toplum Temelli Araştırma Projesi*

Mayıs, 2015

ADALETİN ADALETSİZLİĞİ

Seks İşçilerine Yönelik Devlet Temelli ve Devlet Dışı Şiddet ile Güvenlik ve Çözüm Arayışı

Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya Seks İşçileri
Savunuculuk Ağı Toplum Temelli Araştırma Projesi

Mayıs, 2015

Telif Hakkı © 2015 Orta ve Doğu Avrupa ile Orta Asya Seks İşçileri Savunuculuk
Ağı
Tüm hakkı saklıdır.

**ORTA VE DOĞU AVRUPA İLE ORTA ASYA SEKS İŞÇİLERİNİN SAVU-
NUCULUK AĞI (SWAN)**, Orta, Doğu ve GÜney-Doğu Avrupa ile Orta Asya'da
18 űlkeden kadın, erkek ve trans seks iŐçilerinin haklarını savunan 28 sivil top-
lum örgüt¼n oluŐturduĐu bir aĐdır. SWAN űyesi olan kuruluşlar, seks iŐçileri ile
çalışmakta ya da seks işçileri tarafından yönetilmekte olup; yönetim kurulunun
seks işçilerinden oluşması ise ağın örgütleyici ilkesini oluşturmuŐtur. SWAN 2006
yılında kurulmuŐtur, 2012 yılının Ocak ayında ise resmen SWAN Vakfı olarak tescil
edilmiştir.

SWAN

SZEJ Alapítvány

Bertalan Lajos u. 22. fsz.6.

Budapeşte

H-1111

Macaristan

Tel: +36 1 787 6267 +36 70 509 5015

Faks: +36 1 787 6267

www.swannet.org

swansecretariat@swannet.org

Bu proje, UNFPA, UNDP* ve Açık Toplum Vakfı tarafından desteklenmiŐtir.

Bu yayında sağlanan görüşler yayının yazarlarına aittir ve UNFPA, UNDP, Birleşmiş
Milletler ya da bağlı kuruluşlarının herhangi bir görüşünü zorunlu olarak yansıtmamaktadır.

* UNDP İstanbul Bölgesel Ofisi aŐaĐıdaki űlkelerde bu araştırma projesini desteklemiŐtir: Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya, KaradaĐ, Sırbistan, Kazakistan, Kırgızistan, T¼rkiye ve Ukrayna.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	1
Tanıtım	3
Önsöz	5
Giriş	7
Arka Plan ve Metodoloji	7
Uluslararası Hukuk	11
İstismara Göz Yuman Kanunlar ve Politikalar	12
Yasal ve Kanun Dışı Uygulamalar	14
Kondom ve Güvenli Enjeksiyon Donanımlarına El Konulması	14
Zorla Alıkonulma, Tutuklanma ve Gözaltı	16
Zorla HIV ve CYBE Testi Uygulanması	18
Müşterilerin Zorla Alıkonulması, Tutuklanması ve Gözaltına Alınması	20
Yerinden Edilme ve Etkileri	23
Tehlikeli Ortam	26
Hizmetlere Erişimin Azalması	28
Müşterileri Gözleme ve Reddetme Olanağının Azalması	28
Psikolojik Etkiler: Gizlenme ve Sürekli Korku İçinde Yaşama	30
Ekonomik Kayıplar	30
Şiddet	33
Devlet İçi Aktörler Tarafından Uygulanan Şiddet: Polis	33
Baskı ve Şiddette Toplumsal, İrksal ve Toplumsal Cinsiyet Profili	34
Devlet Dışı Aktörler Tarafından Uygulanan Şiddet	36
Devlet İçi Aktörler Tarafından Uygulanan Şiddetin Bildirilmesinin Önündeki Engeller	38

Önceki Deneyimler: Polis Şiddeti, Zorla Alıkonulma, Tutuklanma ve Gözaltı	38
.....	38
Caydırma: Polislerin Yaptıkları	40
Polis Tezgağı ve Kanunların Kapsamı	40
Polis Şiddeti Seks İşçileri Tarafından Polise Bildirildiğinde	42
Misilleme: Polislerin Yaptıkları	43
Polis Tezgağı ve Kanunların Kapsamı	44
Polislerin Görevlerini Yerine Getirmemeleri ve Kötü Muamele	44
Devlet Dışı Şiddetin Bildirilmesinin Önündeki Engeller	46
Önceki Deneyimler: Polislerin Görevlerini Yerine Getirmemeleri ve Kötü Muamele	46
Önceki Deneyimler: Polis Şiddeti, Zorla Alıkonulma, Tutuklanma ve Gözaltı	47
.....	47
Fail Tarafından Misilleme Tehdidi/Yetersiz Korunma	49
İstismarcı Eşler ya da Patronlar Tarafından Yapılan İşini Kaybetme ve/veya Şiddet Tehdidi	50
Devlet Dışı Şiddet Seks İşçileri Tarafından Polise Bildirildiğinde	50
Mağdurun Suçlu Bulunması	51
Polislerin Görevlerini Yerine Getirmemeleri ve Kötü Muamele	52
Polis Şiddeti	53
Tüm Zorluklara Karşın: Cezasız Kalmaların Son Bulması	53
Devlet İçi ve Dışı Şiddet Arasındaki Dinamikler	55
Karşılıklı Olarak Birbirini Pekiştirme	55
Ekonomik Güvenlik & Fiziksel Güvenlik: İmkansız Bir Değiş Tokuş	56
Çocuk Velayetinin Dinamikleri	58
Üçüncül Mevzuatlar ve Paralel "Adalet" ve "Koruma"	59
Sokakta Çalışma Sırasında.....	59
Kapalı Mekanda Çalışma Sırasında	61
Bildirimde Bulunmak için Faktörleri Etkinleştirme	66

HIV'in Etkileri	68
Öneriler	71

Teşekkür

Yazar ve Baş Araştırmacı: Anna-Louise Crago

Araştırma Koordinatörü ve Ortak Araştırmacı: Roxana Vasi

SWAN Direktörü ve Araştırma Koordinatörü: Staša Plećaš

Seks İşçileri Ortak Araştırmacılar ve Danışma Ekibi:

- Irina Maslova (Club Silver Rose, Rusya)
- Natalia Zholnerova (Ameliya, Kazakistan)
- Roxana Vasi (SWAN)
- Trajche Janushev (STAR-STAR, Makedonya)

İngilizce'den Rusça'ya ve Rusça'dan İngilizce'ye Çeviri ve Düzeltme: Olga Zubkovskaya

Araştırma Ekipleri:

- AKSION PLUS, Arnavutluk: Genci Mucollari (koordinatör), Eglantina Lula
- PROI, Bosna Hersek: Belma Lepir-Cviko (koordinatör), Sanela Vrabac, Marina Čaušević, Renata Dujmušić.
- HESED, Bulgaristan: Rayna Dimitrova (koordinatör), Polina Slavcheva, Dragomir Padezhki.
- SZEXE, Macaristan: Ágnes Földi (koordinatör), Henrietta Lakatos, István Kóhányai, Gizella Balogh. Ayrıca Boglárka Fedorkó'ya teşekkürler
- HOPS, Makedonya: Voskre Naumoska-Ilieva (koordinatör), Cvetanka Kamceva, Eleonora Cicevska, Trajche Janushev.
- Juventas, Karadağ: Tijana Žegura (koordinatör), Martina Markoč, Marija Kovijanić, Radomir Stijepović.
- Support and Development of Human Rights Foundation, Polonya: Justyna Sobeyko (koordinatör), Piotr Bejnarowicz.
- Carusel, Romanya: Ana Mohr (koordinatör), Mihaela "Profesoara", Monica Dan, Andreea Mihai.
- Sloboda Prava, Sirbistan: Mario Knežević (koordinatör), Biserka Lekić, Aleksandar Hajdari, Elena Santovac.
- Odysseus, Slovakya: Olivia Strelkova (koordinatör), Iveta Chovancova,

- Miroslava Zilinska, Alexandra Podova.
- Ameliya, Kazakistan: Natalia (koordinatör), Irina, Marina, Karlygash.
  - Tais Plus, Kırgızistan: Shahnaz Islamova (koordinatör), Aida Asanbekkyzy, Arthur Sopkeev.
  - Club Silver Rose & Development of Civil Society, Rusya: Anastasia Petrova (koordinatör), Alexandra Kriuchkova, Tatiana Grishina, Yulia Gerasimova.
  - Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Türkiye: Kemal Ördök (koordinatör), Serra Can, Ferhat Yıldız, Öykü Sezer.
  - Lega-Life, Ukrayna: Nataliia Isaieva (koordinatör), Irina Khmelnytskaia, Elena Fiskova.

İngilizce'den Türkçe'ye Çeviri: Özge Gökpınar

Düzeltili: Gülçin Arda

Türkçe Kopyanın Basımı:

Ayrıntı Basımevi
info@ayrintibasimevi.com.tr
0312 394 55 90 – 91
<http://www.ayrintibasimevi.com.tr>

Tanıtım

Ben, seks işçiliğini hem “yasal” olarak, hem de “yasalara aykırı” olarak deneyimlemiş biriyim. Para karşılığında erotik ve cinsel hizmet sunmanın hapisle cezalandırıldığı Doğu Avrupa’da bir ülkede yaşamaktaydım. Daha sonra yasayı değiştirdiler ve biz seks işçileri “sadece” kabahat işliyor sayılıyorduk. Sonra seks işçiliğinin yasal olduğu bir ülkeye göç ettim, ancak, henüz seks işçileri yasa hazırlama sürecine dahil edilmediğinden, mevzuatlar, temel insan haklarını ve çalışma haklarını kolayca göz ardı edebilir biçimde, sert ve sorunlu. Tüm bu zaman içinde kendimi, kendi yaşadığım yerde, kapalı bir mekanda çalıştığım için «şanslı» kabul ediyordum – zira, açık alanlarda/sokakta çalışan seks işçileri, suçlularla ve taciz ve istismar etmek adına yasaları keyfi kullanan ve/veya başkaları tarafından uygulanan şiddete gözlerini yuman polislerle en çok burun buruna gelen kişilerdi. Bu, kapalı mekanlara polis baskınları olmayacak anlamına gelmiyordu, fakat sanırım ben gerçekten çok “şanslı”ydım...

Son zamanlarda, seks işçiliğinin suç olmaktan çıkarıldığı ancak yine de devletin ve otoritelerin seks işçilerini cezalandırmak için başka bahaneler üretip ve diğer yasaları aleyhte kullandığı bölgemizdeki ülkelere diğer seks işçilerinin deneyimleri hakkında daha fazla şey öğrendim. Bu çalışmada bundan daha fazlası hakkında bilgi edinme fırsatınız var: seks işçiliği yasaları, üçüncül mevzuat, insan ticareti karşıtı yasaların söz konusu olmadığı yerde, kamu düzeni ve “ahlak” yasaları ya da CYBE ve HIV’in yayılmasına karşı yasalar uygulanır. Devletten kaynaklanan baskılar ve yazılı hukuk sistemleri, bu çalışmadan ve bizim hikayelerimizden de anlaşılacağı gibi, bir çok vakada, seks işçilerinin aynı ezici adaletsiz sistem içinde adalet arayışına girmesini yasaklayan, “kamu” ahlakının teamül hukuku ile ve süregelen toplumsal damgalamalarla birebir yakın ilişkidedirler. Bunlar, kadın, Roman/beyaz olmayan, uyuşturucu kullanıcısı, baskı altındaki bir başka etnik azınlığına dahil bir birey, eşcinsel, trans, HIV pozitif, yoksul ... - Sen de bunlardan bir veya (çoğumuzda olduğu gibi) bir kaçıysan, otoriteler, hepimizin hassaslıklarından nasıl yararlanacaklarını ve bizi suçlu olarak nasıl gösterecekleri-

ni de biliyor olacaktadırlar.

Tüm bunlara rağmen, seks işçileri direnmekte ve karşıt mücadelesini sürdürmektedir. Seks işçileri dimdik ayakta. Ancak örgütlenmeye başladığımızda, yine biz, tehdit olarak algılanıp bastırılır, pezevenk veya insan kaçakçısı olmakla ya da olmadığımız diğer kişiler olmakla suçlanırsınız. "En iyi" ihtimalle, seks işçilerinin örgütleri, yalnızca dışlanır ve her zaman ters tepkiler, alay edilme, damgalanma ve fon bulma konusunda sıkıntı yaşama ile mücadele ederler. Seks işçilerinin hakları en az desteklenen ve en az finanse edilen hareketler arasında yer alır ve diğerlerinden destek veya dayanışma görmeye çok nadir tanık olmuşumdur.

Bu yayının en sonunda yazılı olan tüm önerilerin arkasında duruyorum. Ve ben daha iyi günler umut ediyorum. Bölgedeki diğer seks işçileri ve aktivistleri düşününce, bugünlerin çok yakında geleceğine de eminim.

R.

Önsöz

Bu rapor, Doğu Avrupa ve Orta Asya'da seks işçiliği, şiddet ve HIV üzerine hazırlanmıştır. Raporda, bölgedeki on altı ülkede yapılan toplum kökenli araştırmanın geniş sonuçları yer almaktadır. Bu rapor, polis ve müşteriler tarafından uygulanan, seks işçilerinin deneyimlediği gündelik şiddeti gösterir ve bu şiddetin nasıl HIV riskinin azaltılması konusunda daha düşük kapasite ile ilişkili olduğunu belgeler. Ayrıca, seks işçilerinin kolluk güçlerinin cezadan muaf olmasını önlemeyi deneyip deneyemeyeceklerini ve mümkünse bunu nasıl gerçekleştirebileceklerini ve adalete erişim yollarını inceler. Araştırmadaki istatistiki rakamlar kendini göstermektedir. Ankete katılanların yüzde kırkı son on iki ay içinde tutuklanmış; beşte biri fiziksel şiddete maruz kalmış ve yedide biri polis tarafından cinsel şiddete maruz kalmıştır. Ankete katılanların yüzde yirmisi zorla alıkonulduğunu bildirmiştir. Raporda, kondomların polis tarafından nasıl "suç delili" olarak kullanıldığı; şiringalara günlük bazda nasıl el konulduğu veya bunların nasıl imha edildiği; sokak bazlı seks işçilerinin tutuklamaların, zorla alıkonulmaların ve para cezalarının bir sonucu olarak çalıştıkları yerlerde nasıl yerlerinden edildikleri anlatılmaktadır. Rapor, bölgedeki zayıf politika uygulamalarının risk azaltma, hizmetlere erişim azlığı ve artan HIV'e maruz kalma olasılığı konusunda düşük bir kapasite ile nasıl ilişkili olduğunu belgeleyen yayınlanmış literatüre, bölgeden edinilen kanıtlarla katkıda bulunur. Raporda, uyuşturucu kullanımı ya da seks işçiliği üzerinden polise ya da çocuk koruma ofislerine ihbar edilebileceği korkusunun, seks işçilerini nasıl hizmetlere başvurmaktan, HIV testi yaptırmaktan veya tedavi sistemine katılmaktan vazgeçirdiği açıklanmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya, son on yılda HIV prevalansında görülen büyük artışa ve salgının yayılmaya devam etmesine tanıklık etmiş bir bölgedir. HIV ile yaşayan kişilerin sayısı şimdilerde 1,4 milyonu geçmiştir. Salgın öncelikle toplumdaki hassas grupları yoğun olarak etkilemektedir. Bölgede özellikle HIV tedavisine erişim düşük olmaya devam etmektedir. HIVle enfekte olduğu tahmin edilen insanların %50'den daha azı kendi serolojik durumunu bilmekte ve HIV tanısı konmuş kişilerin üçte birinden daha azı antiretroviral tedaviye erişim sağlamaktadır. Seks işçileri ve diğer hassas gruplara dair

epidemiyolojik veriler, bu grupların suçlu sayılmaları ve sentinel srveyans eksikliği nedeniyle az sayıdadır. Bölge genelinde, seks işçileri, uyuşturucu kullanan kişiler ve diğer hassas gruplar ya 'yasalara aykırı' görülmekte ya da ayrımcı mevzuat ve politikalarla karşı karşıya kalmaktadır. Yüksek düzeyde damgalanma ve ayrımcılık, nleme ve tedavi hizmetlerine erişim azlığı ve kamu sistemi açısından etkilenen gruplara karşı anlaşılabilir bir güvensizlik yaşanmaktadır. Seks işçileri ve damar içi madde kullanan kişilere yönelik destek hizmetlerinin büyük bir kısmı, genellikle yeterli kaynaklara sahip olmamalarına ve düşmanca ortamlarda bulunmalarına rağmen dikkate değer çalışmalar gerçekleştiren, sivil toplum ve toplum grupları tarafından sağlanmaktadır. Bu hizmetler Global Fund tarafından yıllarca finanse edilmiştir. Ancak Global Fund, şimdilerde bölgeyi terk etmektedir; STK ve toplum temelli paydaş sosyal yardımlarını, hükümet bütçelerinden finanse edilerek sağlamak için hiçbir mekanizma mevcut değildir. Birçok hizmetin durdurulma riski olması ve bu durmanın da daha fazla HIV salgınına neden olacağı aşıkardır. Seks işçilerine karşı şiddet uygulayan faillerin cezasız kalacağı duygusunu aşılayanlar da dahil olmak üzere, ayrımcı yasa, yönetmelik ve politikalar terk edilip, yerine seks işçilerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı, HIV'in önlenmesi, tedavi ve bakımı da dahil olmak üzere, önemli sağlık hizmetlerine erişmesine olanak tanıyan destekleyici ve damgalamanın olmadığı ortamlar sağlanmalıdır. Diğer bir deyişle, biz yaptığımız her şeyin n planında insan hakları olmasını sağlamak adına her şeyden önce bu ortamlara gerek duymaktayız. 1948 yılından bu yana İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer tüzükler bazı temel hakları koruma altına almıştır: sağlık ve düzgün bir tedavi görme hakkı, ayrımcılığa uğramama hakkı, kanun önünde eşit olma hakkı, gizlilik, çalışma ve eğitim hakkı, bilimsel ilerlemelerden faydalanma hakkı. Bunlar evrensel haklardır. Bunlar ayrıca seks işçilerinin de haklarıdır. Bizim bu haklar için mücadeleyi kazanmadan, AIDS'e karşı mücadeleyi kazanmamız mümkün değildir. Bu rapor değişim için bir çağrıdır.

Doğu Avrupa ve Orta Asya'da HIV AIDS Konusunda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri zel Temsilcisi Profesör Michel Kazatchkine

Giriş

Arka Plan ve Metodoloji

2007 yılında, SWAN polis baskınları, gözaltılar ve polis tarafından uygulanan fiziksel ve cinsel şiddetle ilgili, seks işçilerinin liderliğinde toplum temelli bir araştırma projesini üstlenmiştir. Seks işçileri ve müttefikleri “Arrest The Violence” olarak da bilinen rapor için 238 kadın, erkek ve trans seks işçisi ile röportaj gerçekleştirilmiştir. O dönemde, Polonya ve Çek Cumhuriyeti dışındaki tüm ülkelerde, görüşülen seks işçileri polis memurlarının fiziksel veya cinsel şiddetinin ürkütücü düzeyde yüksek olduğunu bildirmiştir. Seks işçilerinin yüzde kırkbir nokta yedisi (%41.7) (86/206) son bir yıl içinde polis tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmiş; seks işçilerinin %36,5i ise (77/211) geçtiğimiz yıl polis tarafından cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir¹. Söz konusu raporda, seks işçileri, polisin gösterdiği şiddet ve baskının, onlara karşı uygulanan şiddetin, diğer polislerin ve genel olarak toplumun cezasız kalmasını nasıl körüklediğini anlatmıştır².

2015 yılında, araştırmayı sürdürmeye ve bazı bulguların arkasında neyin yattığına daha derinlemesine bakmaya karar verdik. Polis uygulamalarının sağlık ve güvenlik açısından çalışma koşullarını değiştirmesinin spesifik yolları nelerdir? Seks işçileri polis tarafından yerinden edildiği zaman ne olur? Seks işçileri şiddeti bildirerek faillerin cezasız kalması döngüsünü durdurmak için hiç bir girişimde bulundu mu? Bu yapılırsa ne olur? Adli yardımı ve adalete erişimi ne engeller ve bunları ne daha kolay hale getirir? Devlet temelli ve devlet dışı aktörler tarafından uygulanan şiddet arasında hangi dinamikler olabilir?

Biz bu araştırmayı 16 ülkeye genişlettik ve (trans ve natrans) kadınlarla

---

1 Crago, Anna-Louise. *Arrest the Violence: Human Rights Abuses against Sex Workers in Central and Eastern Europe and Central Asia*. SWAN, 2009. p. 20

2 Ibid., p. 41

ve trans ve biyolojik erkek seks işçileri ile toplamda 320 yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirdik. Ayrıca deneyimlerinden yararlanmak için Kırgızistan, Rusya ve Sırbistan'da şiddet veya istismar yaşadığını bildirmiş olan 9 seks işçisi ile derinlemesine nitel görüşmeler gerçekleştirdik. Bu araştırma, binlerce kilometre boyunca çalışan çok büyük bir ekibin birlikte çabalarıyla mümkün olmuştur. Bu ekip, araştırmanın soruları, neticesi, analizi ve sonuçları için girdiler sağlayan seks işçilerinden oluşan bir danışma grubunu içermektedir. Aynı zamanda bu ekip, yerel düzeyde yüz yüze görüşmeleri koordine eden ve sıklıkla yerel dillerde yapılmış anket ve görüşmelerin çevirisini yapan ülke ekip liderlerini de kapsar. Ülke araştırma ekiplerine, SWAN Sekreteryası tarafından, araştırma etiği ve güvenlik konuları hakkında önceden eğitim verilmiştir.

Bu araştırma projesi nitel bir projedir. Genel olarak, görüşülen seks işçilerinin sayısı çok olsa da, her ülke örneği genellikle en fazla 20 seks işçisini geçmez. Örnekler, seks işçileri, genellikle hizmet ve yardım sağlayan örgütlerle ilişkili kişiler tarafından ulaşılır olduğundan, daha zor durumlarda seks işçilerine karşı önyargılı olabilir. Ayrıca, örneklerde geniş bir çeşitlilik mevcuttur. Bir kısmında çoğunluk trans kadın ve erkek seks işçilerinden (Türkiye, Sırbistan) oluşurken, diğerleri (Macaristan, Kazakistan, Ukrayna) sadece natrans kadın seks işçilerini kapsar. Bazıları sadece kapalı mekanda çalışan seks işçilerini (Rusya, Kazakistan) içerirken, diğerleri ağırlıklı olarak sokakta çalışan seks işçilerini (Sırbistan, Slovakya, Karadağ, Ukrayna, Romanya) kapsar. Bazı örnekler damar içi madde kullanan seks işçilerini oldukça büyük oranda (Arnavutluk, Kazakistan, Karadağ, Romanya, Slovakya) içerirken, bazıları (Macaristan, Kırgızistan, Polonya, Sırbistan, Türkiye) hiç bunu dahil etmez. Bu çeşitlilik, istatistiksel açıdan ülkeleri karşılaştırmak için veya belirli bir şehirde veya ülkede tüm seks işçileri için olguları genelleştirmek açısından ülkemizdeki örnekleri kullanmayı imkansız hale getirir. Biz yine de topladığımız çok sayıda nitel verilerin yanında, bilgi noktası olarak, nicel verilerin de birlikte okunması için onları da dahil ettik.

Bu metinde biz, toplumsal cinsiyetinin biyolojik cinsiyeti ile uyuşmadığı bireyleri ifade etmek için "trans"; toplumsal cinsiyeti biyolojik cinsiyetiyle uyu-

şan bireyleri ifade etmek için ise “natrans”; kavramlarını kullandık. Bu nedenle örneğin kadın seks işçileri, trans kadın ve natrans kadın seks işçileri olarak gruplanabilir; ya da kısaca, trans kadınlar ve natrans kadınlar olarak. “Üçüncü taraflar/kişiler” kavramını kullanırken de, biz bir sözleşme veya işlemde aracılık eden (seks işçisi ve müşteri haricindeki) diğer bireylere atıfta bulunuyoruz. Bunlar patronlar, aracı kişiler, acenteler, teşvikçiler, genelev sahipleri, sauna sahipleri, şoförler, güvenlikçiler ve diğer kişiler olabilir. Orta ve Doğu Avrupa ve Orta Asya’da, üçüncü taraflar “pezevenk” (aşağılayıcı ve sıklıkla ırkçılaştırılmış bir terim) olarak anılan ve suçlu sayılan kişiler olup, bu nitelendirme seks işçilerinin çalışma koşullarını etkilemektedir. Metin boyunca, biz “üçüncü taraf” ve “patron” terimlerini kullanacak, ancak “kontrolcü” kavramı ile şiddet uygulayan ya da sömürücü kişiyi ifade edeceğiz³. Araştırma aşağıdaki şehirlerde gerçekleştirilmiştir:

Tiran, Arnavutluk
Saraybosna, Bosna Hersek
Sofya, Bulgaristan
Budapeşte, Macaristan
Taldikorgan ve Aktobe, Kazakistan
Bişkek, Kırgızistan
Podgorica ve Bar, Karadağ
Üsküp, Makedonya
Polonya
Bükreş, Romanya
Barnaul, Moscova ve Saint-Petersburg, Rusya
Belgrad, Sırbistan
Bratislava, Slovakya
Ankara, İstanbul ve Diyarbakır, Türkiye
Kirovograd, Ukrayna

---

3 UNAIDS 2012 Guidance Note on HIV and Sex Work ile uyumlu olarak terminoloji kullanılmıştır. Online erişim Temmuz 28, 2015. http://www.nswp.org/sites/nswp.org/files/JC2306_UNAIDS-guidance-note-HIV-sex-work_en%5B1%5D_0.pdf on

Ülke	Natrans Kadın	Trans + Erkek Trans Kadın	Damar İçi Madde Kullanlar	Göçmen	Kapalı Mekan	Sokak	Her ikisi Birden	
Arnavutluk	11	6	3	6		3	14	3
Bosna	17	2	1	5	1	8	12	
Bulgaristan	17	3		1		11	5	4
Macaristan	20					3	17	
Kazakistan	20			8	7	20		
Kırgızistan	19	1				6	13	1
Makedonya	13	2	5	1	2	11	4	4
Karadağ	20			8	11	6	5	9
Polonya	18		2			13	7	
Romanya	17	1	2	8		4	15	1
Rusya (21)	20		1		3	21		
Sırbistan	9	11	0			3	10	7
Slovakya	20		15			1	17	2
Türkiye	3	7	10			16	2	2
Ukrayna	20					2	18	

Uluslararası Hukuk

Bu araştırmanın gerçekleştirildiği ülkelerde, fiziksel ve cinsel saldırı ulusal yasalar çerçevesinde suçtur. Fiziksel veya cinsel şiddet polis gibi devlete bağlı aktörler tarafından uygulandığında, bu eylemler ayrıca uluslararası hukukun da ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Seks işçiliğinin bu bağlamda yasal, politik veya ideolojik çerçevesi ne olursa olsun, seks işçilerine karşı şiddet, ister devlet temelli ister devlet dışı aktörler tarafından uygulansın, uluslararası hukukta seks işçilerinin insan hakları ihlal edilmektedir. Seks işçilerinin ihlal edilen insan hakları Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme'nin 9 ve 10'uncu maddeleri altında güvence altına alınan, kişi güvenliği ve kişilik onuruna saygı haklarını içerir.⁴

Polis tarafından yapılan ve bu raporda belgelenen çoğu fiziksel istismar, cinsel şiddet ve psikolojik istismar eylemleri, zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya girmektedir. Bu eylemler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (İşkenceye Karşı Sözleşme) ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşmenin 7'nci maddesi de dahil olmak üzere, uluslararası hukuk tarafından yasaklanmıştır.⁵

Ayrıca, bu raporda belgelenen birçok şiddet eylemi, İşkenceye Karşı Sözleşme'nin 1. maddesinde tanımlandığı şekilde işkenceye yol açmıştır. Seks işçisi olarak statüleri nedeniyle, seks işçilerine karşı resmi olarak zorlama, korkutma ve cezalandırma amacıyla polis tarafından işlenen ya da seks işçilerine karşı

---

4 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme, Madde 9 (1): "Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz veya tutuklanamaz. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebeplere ve usule uygun olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz." Madde (10): "Özgürlüklerinden yoksun bırakılan herkese insanca ve kişinin doğuştan sahip olduğu onura saygı gösterilerek davranılır."

5 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme, Madde 7: "Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele ya da cezalandırmaya maruz bırakılamaz."

ayrımcılık şablonunun bir parçası olarak işlenen fiiller için geçerlidir. Polisin psikolojik işkence derecesine varan şiddet tehditleri de aynı şekilde Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme ve İşkenceye Karşı Sözleşme kapsamında yasaklanmıştır.⁶

Seks işçilerine karşı şiddeti araştırmak konusunda polisin başarısızlığı, seks işçilerinin eşitlik ve ayırım gözetmeme, kişi hürriyeti ve güvenliği, yasalara aykırı müdahalelere maruz kalmama konusundaki insan haklarını ihlal etmektedir. Bu raporda belgelenen birçok diğer fiil de seks işçilerinin insan haklarına karşı ihlaller teşkil etmektedir. Aşağıda, bu fiilleri ve ihlal edilen insan haklarını, Decker, M. ve ark.,” Seks İşçilerinin İnsan Haklarına Karşı İhlaller: HIV yükü ve etkisi”, The Lancet London, 2014 içinde Kanada HIV / AIDS Hukuki Ağından Sandra Ka Hon Chu’nun yasal analizine referans göstererek burada listeledik.

İstismara Göz Yuman Kanunlar ve Politikalar

Seks işçiliğini suç sayan ve cezalandıran yasalar ve tüzükler, büyük ölçekte insan hakları ihlalleri komisyonlarını seks işçilerine karşı devreye sokarak, seks işçilerini kontrol altına almaları ve cezalandırmaları için polise dayanak ve yetki sağlamaktadır. Bu yalnızca seks hizmetini suç sayan ya da cezalandıran kanunlar veya tüzükler için değil, aynı zamanda bu araştırmanın da işaret ettiği gibi, genel sahiplerini, patronları ve seks işinden para kazanan başka bireyleri de suçlu sayan üçüncül mevzuatlar için de geçerlidir. Kanuni olarak yürürlüğe sokulduğunda dahi, seks işçiliğini suç sayan veya cezalandıran yasalar, kendi güvenlik ve ekonomik güvenliklerinden ödün vermeden istismarı bildirmek konusunda seks

---

6 Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 7nci Madde üzerine İnsan Hakları Komitesinin 20 Nolu Genel Yorumunun 5inci Paragrafında şöyle ifade edilmektedir: “7 nci maddedeki yasak, sadece fiziksel acıya neden olan eylemlere değil, aynı zamanda mağdurun ruh sağlığının bozulmasına neden olan eylemler ile de ilgilidir” İnsan Hakları Komitesinin 20 Nolu Genel Yorumu, Madde 7 (44. oturum, 1992), İnsan Hakları Sözleşme Organları tarafından Kabul Edilen Genel Görüş ve Önerilerin Derlemesi, HRI\GEN\1\Rev.1 at 30 (1994). Yasanın bu yorumu, İşkence Konusundaki Özel Raportör Sir Nigel Rodley’in Genel Kurul’a 2001’de sunduğu raporda dile getirilmiştir. Bu raporda şöyle ifade edilmektedir: “Özel Raportör Hükümetlere, işkencenin yasaklanmasının, sadece fiziksel acıya neden olan eylemler hakkında değil, aynı zamanda mağdurun ruh sağlığının bozulmasına neden olan eylemler ile de ilgili olduğunu hatırlatmak ister” www.un.org/documents/ga/docs/56/a56156.pdf

işçilerine sınırlar koyan yetkililere antagonistik bir ilişki oluşturma etkisi mevcuttur.

Yasaların açıkça seks hizmetini suç saymadığı ya da cezalandırmadığı ülkelerde, kamu düzeni yasaları gibi diğer yasalar kullanılarak baskı kurmak için, seks işçilerinin ve bazen de müşterilerinin sistematik olarak hedeflenmesi, yalnızca polisin uygulamalarında söz konusu değildir. Aksine, Polonya'daki "Temiz Karayolları Operasyonu" gibi, seks işçilerini kamusal alan dışına çıkaran "temizleyici" kampanyalar yapıldığında, seks işçilerinin baskı altına alınmasına imkan tanıyan, ya da sıklıkla bunu emreden veya bunu ödüllendiren devlet politikaların yansımaları olarak yer alır .

Hukuka uygun ya da aykırı olarak yürürlüğe sokulup sokulmadığına bakılmaksızın, bu araştırma, seks işçilerine ve müşterilerine karşı uygulanan polis baskısının, seks işçilerini daha tehlikeli çalışma ortamlarına doğru yerlerinden ettiği ve kendi güvenlik ve sağlıklarını koruma becerilerine ket vurduğu bulgusuna varmıştır.

Bu araştırmada belgelenen polis tarafından seks işçilerine karşı uygulanan şiddet eylemleri, bazı kötü polislerin fiilleri olarak göz ardı edilemez. Onlar aslında, seks işçilere karşı şiddete tolerans tanıyan ve hatta bazı durumlarda teşvik sağlayan devlet politikalarının yansımasıdır. Nitekim, seks işçilerine karşı şiddet uygulayan polis ya da devlet dışı aktörleri sorumlu tutmak ya da cezalandırmak hususunda devletin tutarlı bir şablon gösteren başarısızlığı, alenen veya örtülü olarak bu tarz istismara göz yuman politikalar olarak kendini gösterir.

Yasal ve Kanun Dışı Uygulamalar

Kondom ve Güvenli Enjeksiyon Donanımlarına El Konulması

12 ÷lkede, seks işçileri polisin kondomlarına el koyduğunu ya da imha ettiğini bildirmiştir. Bu, özellikle Arnavutluk, Kazakistan, Romanya ve Sırbistan'da araştırmaya katılan seks işçileri için belirgin bir olgudur. Aynı ÷lkelerin tamamında (bkz. alttaki tablo), seks işçileri polisin kondomları kendilerine karşı "suç delili" olarak kullandığını ya da bu şekilde kullanmak konusunda tehdit ettiğini anlatmışlardır. Kondomlara el konulması veya imha edilmesinden daha seyrek görülse de, "delil olarak kondom" olgusu yine de Arnavutluk (% 50) ve Sırbistan'da (% 70) yüksek oranda belgelenmiştir.

Sık sık sokakta çalışan seks işçileri ile ilişkili olarak bildirirse de, hem polis tarafından kondomlara el konulması-imhası hem de "delil olarak kondom" olgusu, tamamen kapalı mekanda veya genelevde çalışanlar (Kazakistan, Rusya) arasında da bildirilmiştir. Kapalı mekanlarda kondomun suçun kanıtı olarak kullanılması karmaşık bir yasal dinamik teşkil eder, çünkü bu özellikle kontratta veya faturalarda adı yer alan bir seks işçisi, bir patron veya resepsiyonist, temizlikçi veya güvenlikçi gibi destekçi çalışanlar gibi birçok kişiyi, genellikle acımasız olan (örneğin, bir genelev yönetmek, sahibi olmak veya genelevde yer almak karşısında yasalar ya da seks işçiliği ya da "pezevenklik" ten para kazanmaya karşı yasalar gibi) üçüncül mevzuatlar kapsamında suçlu hale sokar.

Diğer bir deyişle, kapalı mekanda kondom tutulmasının patron veya diğer kişileri suçlu hale getirme riski varsa, seks işçilerinin üzerlerinde ya da evlerinde kondom buldurulmaması konusunda, üstlerinde büyük bir baskı olabilir. Bu, seks işçilerinin güvenli seks talep etme, kullanılan kondomların kalitesini ve güvenilirliğini sağlama alma ve kondom kullanımını zorunlu tutma olanağını azaltır.

Daha açık olmak gerekirse, kondomun delil olarak aleyhte kullanılması, seks işçiliğinin suç hale getirilmesi sorununun bir tezahürüdür.

Polis tarafından kondomlara el konmasını veya imhasını deneyimleme yüzdesi⁷

Ülke	Kondoma el konması veya imha edilmesi
Arnavutluk	50
Bosna	5
Bulgaristan	0
Macaristan	0
Kazakistan	30
Kırgızistan	20
Makedonya	15
Karadağ	10
Polonya	0
Romanya	45
Rusya (21)	19
Sırbistan	90
Slovakya	10
Türkiye	15
Ukrayna	5
Ortalama Toplam:	20.9 %

Görüşülen seks işçileri arasında, damar içi madde kullanan en az iki kişinin bulunduğu tüm ülkelerde, bazı uyuşturucu kullanıcıları polis tarafından şırıngalarına el konduğunu veya bunların imha edildiğini bildirmiştir ve bazıları ise polisin kendilerine karşı bu şırıngaları "suç delili" olarak kullandığını ifade etmiştir. Bu ülkeler şunlardır: Arnavutluk, Bosna Hersek, Kazakistan, Karadağ, Romanya ve Slovakya. Şırıngalara el konulması ve imha edilmesi olgusunun genellikle ön-

⁷ Rusya hariç, bütün yüzdeler 20 görüşmeci üzerindedir, Rusyaninki 21 görüşmeci üzerindedir.

celikle sokakta ya da kamuya açık ortamlarda gerçekleştiği tahmin edilir. Ancak, bazı durumlarda damar içi madde kullanan ve kapalı yerlerde çalışan seks işçileri de bu olayla karşılaştıklarını bildirmiştir.

Zorla Alıkonulma, Tutuklanma ve Gözaltı

Seks işçiliğiyle ilgili göz altına almalar, ülkelerin tamamında olmasa da, çoğu ülkeden seks işçisi katılımcılarda çok yaygın olarak rastlanmaktadır. Kazakistan ve Kırgızistan'dan görüşülen seks işçilerinin %95 ve %90'ı, bu ülkelerin hiçbirinde seks işçiliğine karşı cezai veya idari kanunlar olmamasına rağmen önceki yıllarda göz altına alınmışlardır. Aksine, Bosna Hersek ve Bulgaristan'da olduğu gibi yüksek tutuklama oranları bildirilen bu ülkelerde, seks işçileri, sıklıkla kamu düzeni veya kabahatler kanunu veya ikamet kontrolü bahanesiyle gözaltına alınıp tutuklanmıştır.⁸ Bağlamına göre, üzerlerindeki suçlamalar da para veya hapis cezasına yol açmıştır. Kazakistan'da, örneğin, bu tür cezalar, 10 güne kadar hapis cezasıyla sonlanabilir.⁹

Bunun aksine, geçen yıl seks işçisi katılımcıların önemli bir çoğunluğunun tutuklandığı Sırbistan ve Ukrayna'da, seks hizmeti idari bir suçtur. Sırbistan'da, suçlamalar para cezasına veya 30 güne kadar hapis cezasına neden olabilir.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kırgızistan, Romanya, Rusya, Sırbistan ve Ukrayna'da, seks işçileri yalnızca yüksek düzeyde tutuklamaya değil, ayrıca yüksek düzeyde alıkonulmaya maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Nitekim, 2007 yılında bir önceki araştırmalarda işaret edildiği üzere, tutuklama ve gözaltı, sık sık, seks işçilerini zorla alıkoymak, şiddetli kontrol uygulamak veya istismara direnen seks işçilerine karşı misilleme amacıyla, polis tarafından bir araç olarak kullanılmıştır.

---

8 Roxana Vasi'nin Natalia ile görüşmesi, Ameliya, Kazakistan, Haziran 3, 2015 ve Shahnaz Islamova ile görüşmesi, Tais Plus, Kırgızistan Haziran 5, 2015.

9 Natalia ile görüşme, Ameliya, Kazakistan, Nisan 14, 2015.

Macaristan, Makedonya, Karadağ, Polonya ve Slovakya'dan seks işçisi katılımcılar düşük oranda tutuklama, zorla alıkonulma ve seks işçiliği ile ilgili cezalar aldıklarını bildirmiştir. Ancak, Karadağ, Polonya ve Slovakya'da sokakta çalışan seks işçileri, seks işçiliği üzerinden açıkça para cezası veya tutuklamalara maruz kalmasa da, yere çöp atma, çevreyi rahatsız etme, kimlik belgelerinin eksikliği, yol kenarında reflektif kıyafet giymeme gibi küçük suçlardan ya da uyuşturucu bulundurmamak gibi daha ciddi suçlardan ayrımcı bir şekilde cezalandırıldıkları ifade etmişlerdir.

Yasal olarak yapılsa bile, tutuklama ve gözaltılar, seks işçilerinin, yerlerinden edilerek daha tehlikeli alanlara gönderilmeleri ve polis korumasından faydalanamamaları üzerinden, diğer kişiler tarafından uygulanacak şiddet açısından yüksek risk altında olmasına yol açar. Ayrıca, daha iyi korunma sağlamak için gruplar halinde çalışmak (çünkü bu polisin dikkatini çekecektir) ya da müşterinin tehlikeli olup olmadığını değerlendirmek ve kondom kullanması için ikna etmek için gerekli zamanı ayırabilmek gibi, temel sağlık ve güvenlik önlemlerini almak konusunda, polis baskısı, seks işçilerinin yetisini engelleyecektir. Son olarak, polis baskısı yalnızca önemli bir psikolojik stres yaratmaz ayrıca sabit bir dikkat dağınıklığına yol açar. Sırbistan'dan sokakta ve kapalı mekanlarda çalışan bir seks işçisi bu durumu şöyle açıklıyor:

“Sürekli olarak polise karşı kendimi kolladığımdan, hiç çalışmama konsantre olamıyorum.”

Böyle dikkat dağıtıcı faktörler, bir arabaya binmeden veya kapıyı açmadan önce güvenlik risklerini dikkatli şekilde değerlendirmeye odaklanmaları konusunda seks işçilerini engelleyeceğinden, ek güvenlik risklerini de beraberinde getirmektedir.

Zorla HIV ve CYBE Testi Uygulanması

Kazakistan'da, kapalı mekanda çalışan seks işçilerinin % 85'i (17), son 12 ay içinde polis göz altısında iken zorla HIV veya CYBE için test edilmiştir. Kırgızistan'da aynı durum hem kapalı mekanda hem de sokakta çalışan seks işçilerinin % 15 (3) i tarafından ve Romanya'daki seks işçilerinin ise % 20 (4) si tarafından deneyimlenmiştir.

Kazakistan ve Kırgızistan'da, HIV ve CYBE için zorla teste tabi tutmak yasalara aykırı değilse de ve seks işçiliği görünüşte suç olarak değerlendirilmiyor olsa da, polis, seks işçilerinin devlet hastanesi veya kliniklerinden HIV durumları hakkında bir doktor raporu sağlamalarını zorunlu kılabilir. Baskınlarda polis, seks işçilerinden bu sertifikaları ister. Kazakistan'daki Ameliya STK'sından Natalia'ya göre:

"Poliste, genellikle seks işçilerinin fotoğraflarını, isimlerini ve her birinin sahip olduğu tıbbi sertifikayı içeren bir veri tabanı mevcuttur. Polisler baskınlarda bir seks işçisinin doktor raporu olmadığını öğrendiğinde genellikle, doktor raporu ile bir gün sonra karakola başvurmasını ister. Eğer seks işçisi buna uymayı reddederse, polis ceza keserek kişiyi bu tıbbi sertifikayı almaya zorlamak için yollar bulur. (Kazakistan'da da HIV/AIDS testi sadece gönüllü olarak yapılabildiğinden açıkçası bu, yasalara aykırıdır ve hakların ihlalidir).

Seks işçilerinin edindiği bu tıbbi sertifika devlet hastanesinden alınmış olmalıdır (polis özel kliniklerin verdiği sertifikaları kabul etmez). Bir seks işçisinin HIV pozitif olduğu ortaya çıkarsa eğer, polis genelev / sauna sahiplerini bilgilendirir. Sauna sahipleri [polis tarafından HIV pozitif olduğu fişlenen] seks işçilerini kovar; ve polis AIDS merkezi ile birlikte HIVi yaymak suçundan HIV pozitif seks işçileri aleyhine dava açılmasını teşvik edebilir."¹⁰

Romanya'da, Şubat 2014'e kadar fuhuş, ceza kanununa göre suçtu. Önceleri, yay-

---

10 Roxana Vasi'nin Natalia ile görüşmesi, Ameliya, Kazakistan, Haziran 3, 2015

ğın olmamasına rağmen polis baskınları sırasında seks işçilerinin teste zorlanması söz konusuydu. 2010 yılından bu yana ARAS örgütü tarafından iki olay belgelenmiştir. 2011 yılında ARAS bu konuda suç duyurusunda bulunmuştur. Polis, fuhuş karşıtı yasayı ya da cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların yayılmasını karşı yasayı ihlal etme şüphesi olan kişiler söz konusu olduğunda, bu tedbirlerin kamu yararına olduğunu ve müsaade edilmesi gerektiğini ifade etmiştir¹¹.

Geçtiğimiz 12 Ay İçinde Seks İşçiliği üzerinden Göz Altına Alınma, Zorla Alıkonulma, Para Cezası ya da Diğer Tür Tutuklamalar Yaşadığını Bildiren Seks İşçilerinin Yüzdesi ¹²

Ülke	Seks İşçiliğinden Göz Altına Alınma	Zorla Alıkonulma	Cezalar	Diğer Tutuklamalar
Arnavutluk	5	20	0	10
Bosna	55	20	50	35
Bulgaristan	65	70	35	45
Macaristan	10	0	10	0
Kazakistan	95	35	0	25
Kırgızistan	90	80	0	0
Makedonya	5	0	5	5
Karadağ	5	5	0	35
Polonya	5	0	0	30
Romanya	40	35	65	65
Rusya (21)	33	33	19	0
Sırbistan	85	30	25	10
Slovakya	0	0	0	55
Türkiye	35	15	25	0
Ukrayna	65	25	45	5
TOPLAM Ortalama	39.5	24.5	18.6	21.3

11 Roxana Vasi ile görüşme, SWAN ve Monica Dan, ARAS, Romanya, Mayıs 28, 2015.

12 Rusya hariç, bütün yüzdeler 20 görüşmeci üzerindedir, Rusyanınki 21 görüşmeci üzerindedir.

Müşterilerin Zorla Alıkonulması, Tutuklanması ve Gözaltına Alınması (yüzde)

Bu araştırmaya dahil edilen ülkelerin hiçbirinde seks hizmeti almak cezaî veya idarî suç değildir. Yine de, bazı seks işçileri, müşterilerinin cinsel hizmet almak isterken gözaltına alındığını ya da tutuklandığını bildirmiştir. Bu bildirimlerin neredeyse tümü sokakta çalışan seks işçileri tarafından yapılmıştır. Bir çok ülkede, müşteriler ayrımcı bir şekilde hedeflenerek, seks işçiliğini şehrin dışında taşımak için gösterilen çabalarının bir parçası olarak, genel asayiş ihlali ya da diğer suçlar üzerinden suçlanmaktadır. Kamu düzeni yasaları veya tüzüklerindeki belirsizlikler, Kırgızistan ve Kazakistan'da polise zorla alıkoymaya karşı ödeme yapması için müşterilerin tehdit edilmesi üzerinden kullanılmaktadır.

Sırbistan'da, seks işçilerinin müşterileri aslında herhangi bir suçla suçlanmaz, ancak seks işçilerinin üzerinden cezalandırılma tehdidi ile cezalandırıldığı veya zorla alıkonulduğu, cinsel hizmet satma suçunu işlediğine tanıklık etmeleri amacıyla gözaltına alınırlar¹³. Bosna Hersek'te, Proî örgütünden Belma Lepir-Cviko'ya göre:

“Bazı seks işçilerinin müşterileri organize olarak seks işçiliği yapılıp yapılmadığını anlamak adına sorgulama için polis tarafından gözaltına alınmıştır. Bu kişiler, 2007 Tarihli Saraybosna Kantonu Kamu Düzenine Karşı Suçlar Hakkında Kanun kapsamında gözaltına alınmışlardır.”¹⁴

Bazı durumlarda, uyuşturucu kullanan seks işçileri uyuşturucu karşılığında uyuşturucu satıcıları veya diğer uyuşturucu kullanıcıları ile seks ticaretinde bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda, müşteriler uyuşturucu yasaları üzerinden tutuklanabilir ya da zorla alıkoynulabilir.

---

13 Roxana Vasi ve Staša Plećaš tarafından Mario Knežević ile yapılan görüşme, Sloboda Prava, Sırbistan, Haziran 3, 2015.

14 Roxana Vasi'nin Belma Lepir-Cviko ile görüşmesi, PROI, Haziran 2, 2015.

Arnavutluk, Bosna Hersek, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’de, polis, cinsel hizmet satın almak isteyen müşterileri, ailelerine, arkadaşlarına veya kamuya ifşa etmek tehdidi altında zorla alıkoyarlar¹⁵. Bazı bağlamlarda, bu özellikle erkek veya trans kadın seks işçilerinin müşterileri için söz konusudur. Makedonya’da, İçişleri Bakanlığı memurları, cinsel hizmet satın aldıklarını ifşa etmek adına müşterilerin evlerine bir mahkeme celbi gönderme tehdidi ile bu kişileri zorla alıkoymaktadır¹⁶.

Seks işçilerinin müşterilerinin tutuklanması ve alıkonması bir çok açıdan seks işçilerini etkilemiştir. Birincisi, çoğunlukla kazançları azalmıştır. Bu, polisin potansiyel işleri sabote etmesinin bir sonucu olarak müşterinin harcayabileceği geliri azaltarak veya seks satın alacak kişileri caydırması ile olabilir. İkincisi, aşağıda görüleceği gibi, seks işçilerinin polisin dikkatinden kaçınmak isteyen müşterileri bulabilmeleri için, sıklıkla daha tehlikeli çalışma ortamlarına doğru yerlerinden edilmelerine yol açar. Üçüncü olarak, müşteriler caydırılarak veya yerlerinden edilerek, seks işçilerinin erişebileceği müşteri havuzu daralır ve bazen de seks işçilerinin bildikleri ve güvenilir buldukları “düzenli” ya da alışılmış müşterilerle teması kaybetmelerine yol açar. Polonya’da, hem seks işçileri ve hem de müşterileri, ayrımcı bir şekilde sokakları bu kişilerden arındırmayı amaçlayan bir kampanyanın parçası olarak kabahat suçları üzerinden hedef alınmıştır. Polonya’dan sokakta çalışan seks işçisi bir kadının açıkladığı üzere:

“Polis karayollarını seks işçilerinden arındırmak istiyor ve trafik kontrolü bahanesiyle bölgemizin yakınında arabaları durduruyor. Böylece bizim müşterilerimizin sayısı azaldıkça azalıyor.”

Mevcut ya da arzu edilen müşteri havuzunda bir daralma, seks işçilerinin

---

15 Roxana Vasi’nin Shahnaz Islamova ile görüşmesi, TAIS Plus, Kırgızistan, Haziran 5, 2015; Natalia, Ameliya, Kazakistan, Haziran 3, 2015; Eglantina Lula, AKSION Plus, Arnavutluk, Haziran 2, 2015; Belma Lepir-Cviko, PROI, Bosna Hersek, Haziran 2, 2015; Kemalita Ördek, Kırmızı Şemsiye, Türkiye, Haziran 2, 2015.

16 Roxana Vasi’nin Voskre Naumoska-Ilieva ile görüşmesi, HOPS, Makedonya, Haziran 2, 2015.

güvenlik kaygıları nedeniyle, normalde reddedeceği müşterileri kabul etmelerine yol açabilir ve böylece seks işçileri için tıbbi riskleri ve şiddet riskini de artırabilir.

Müşterilerinin Polis Tarafından Gözaltına Alındığını, Tutuklandığını veya Zorla Alıkonulduğunu Bildiren Seks İşçilerinin Yüzdesi¹⁷

Ülke	Müşteri Göz Altısı/Tutuklanması	Müşterilerin Zorla Alıkonulması
Arnavutluk	5	35
Bosna	35	5
Bulgaristan	10	0
Macaristan	5	20
Kazakistan	55	15
Kırgızistan	5	15
Makedonya	5	25
Karadağ	5	5
Polonya	0	25
Romanya	5	30
Rusya (21)	23.8	14.3
Sırbistan	75	45
Slovakya	0	25
Türkiye	40	15
Ukrayna	0	25
TOPLAM Ortalama	17.9%	20%

¹⁷ Rusya hariç, bütün yüzdeler 20 görüşmeci üzerindedir, Rusyanın 21 görüşmeci üzerindedir.

Yerinden Edilme ve Etkileri

Araştırmaya dahil edilen tüm seks işçilerinin arasında, sokakta çalışan seks işçilerinin üçte birinden daha fazlası (% 34.6), polisin alıkoyması, ceza kesmesi veya tutuklamaları nedeniyle geçen yıl kendi iş bölgelerinde yerlerinden edilmiştir. Daha az olmakla birlikte, bölge genelinde kapalı mekanda çalışan tüm seks işçilerinin dörtte biri (% 25) yine polis baskısı nedeniyle son 12 ay içinde yerinden edilip yeni bir mekana geçtiğini bildirmiştir. Dahası, bölgede araştırmaya dahil edilen seks işçilerinin %18.6'sı, polisin müşterileri alıkoyması, tutuklaması ya da para cezası kesmesi üzerinden yerinden edildiklerini bildirmişlerdir.

Son 12 Ayda Polis Tarafından Tutuklamalar, Zorla Alıkonulmalar ve Para Cezaları Uygulanması Yüzünden Yerinden Edildiklerini Bildiren Seks İşçilerinin Yüzdesi

Ülke	Sokaktakiler	Kapalı Mekandakiler
Arnavutluk	62.5	0
Bosna	88.9	6.7
Bulgaristan	41.7	62.5
Macaristan	5.8	0
Kazakistan	n/a	65
Kırgızistan	14.3	14.3
Makedonya	37.5	6.7
Karadağ	35.7	9
Polonya	42.9	7.7
Romanya	25	20
Rusya (21)	n/a	33
Sırbistan	60	30
Slovakya	15.8	0
Türkiye	50	20

Ukrayna	30	0
TOPLAM ¹⁸ Ortalama	64/185 34.6%	39/156 25%

Son 12 Ayda Müşterilerine Polis Tarafından Tutuklamalar, Zorla Alıkonulmalar ve Para Cezaları Uygulanması Yüzünden Yerinden Edildiklerini Bildiren Seks İşçilerinin Yüzdesi

Ülke	Müşterilerin Üzerindeki Baskı Nedeniyle Yerinden Edilenler
Arnavutluk	15
Bosna	30
Bulgaristan	0
Macaristan	5
Kazakistan	55
Kırgızistan	0
Makedonya	20
Karadağ	5
Polonya	15
Romanya	15
Rusya (21)	19
Sırbistan	30
Slovakya	40
Türkiye	25
Ukrayna	5
TOPLAM Ortalama	18.6%

18 Sokakta ve açık alanda çalışan seks işçilerinin (niceliksel bölümlerde kullanılan).toplamı 341 yerine 301 olarak hesaplanmıştır, çünkü 40 kişi hem sokakta hem de kapalı mekanda çalışmaktadır.

Yerinden edilme, Bulgaristan'da olduğu gibi bazen seks işçilerinin polis şiddeti ve zulmünden kaçmasının bir sonucudur, seks işçileri daha az şiddetin görüldüğü polis yetkisi altındaki mıntıkalara taşınmaktadır. Farklı ülkelerden gelen çok sayıda seks işçisi, işleri üzerindeki sıklıkla şiddetli olan polis kontrolünü ortadan kaldırmak karşılığında, genel halktan bir fail tarafından saldırıya uğrama olasılığının yüksek olduğu bir ortama gittiklerini bildirmiştir. Bazı durumlarda, yerinden edilme hükümet yetkilileri ve polis yetkililerinin açıkça belirttiği amaçlardır. Polonya'dan sokakta çalışan seks işçisi bir natrans kadın şöyle açıklıyor:

"Temiz Karayolu Eylemi" var bir kere. Komutan astlarına, diğer ihlaller bahanesiyle bize ve müşterilerimize zulmederek sokakları seks işçilerinden "temizlemeleri" için emir veriyor. Bu operasyonların büyük çoğunluğu Trafik polisleri tarafından yürütülüyor."

Belgrad, Sırbistan'da, seks işçileri, seks işçilerini şehir merkezinden otobana taşımak için geniş çaplı ve odaklı bir polis kampanyası olduğunu bildirmiştir:

"şehir merkezindeki parktan Bubanj Potok karayoluna taşındım." (sokakta çalışan seks işçisi bir Roman natrans kadın)

Diğer durumlarda, seks işçilerinin çalışmalarını sabote etmek için polisin tekrar eden fiilleri, stratejik yerinden etme çabasından daha fazla seks işçilerinin taciz edilmesi ve üzerlerinde hakimiyet kurulmasına yol açmış olabilir. Bu tür fiiller yine de geçimini sağlamak için başka yerlere taşınmak konusunda seks işçisi üzerinde önemli bir baskı yaratmaktadır. Aşağıdaki alıntılar, bir kısmı Roman ve / veya damar içi madde kullanıcıları olan Slovakya'dan sokakta çalışan seks işçisi kadınlara aittir.

"Polis yanımda dikiliyordu, bense zırnık kazanamıyordum, çünkü müşterilerim korkup kaçıyorlardı"

"Polis müşterilerime ceza kesiyordu."

“Ben işe çıkarken, onlar beni takip ediyor ve müşterinin arabasını terk etmemi istiyorlardı”.

Bu araştırmada elde edilen veriler yerinden edilmenin aslen beş yönden seks işçileri etkilendiğini göstermektedir: daha tehlikeli bir çalışma ortamı; hizmetlere erişimin azalması; müşterileri gözlemlene yetisinin azalması; gizleme ve sürekli bir korku içinde olmanın psikolojik etkileri ve ekonomik kayıplar.

Tehlikeli Ortam

Polisin baskısı nedeniyle yerinden edilmiş seks işçilerinin, dörtte birinden fazlası (% 25.7) tehlike anında yardım almakta zorlandıkları yeni bir yere geçiş yaptıklarını söylemişlerdir. Müşterilerini hedef alan baskılar nedeniyle yerinden edilmiş seks işçileri için, tehlike karşısında yardım almakta zorlanma oranı neredeyse üçte bire (% 32,1) yükselmiştir. Nitekim müşterilerini hedef alan baskılar, diğer göstergeler açısından (yeni konumun karanlığı, izolasyon, kondoma erişim konusunda yaşanan zorluk), hemen hemen tüm seks işçilerini yalnızken maruz kaldıkları baskıdan daha fazla riske sokan tehlikeli çalışma ortamlarına yerleştirilir. Zira, müşterilerin yerlerinden edilmesi seçtikleri yerlere seks işçilerinin de gitmesine neden olabilir. Müşteriler daha karanlık ve daha izole bölgeleri seçmeye seks işçilerinden daha yatkın olabilirler, çünkü onlar seks işçileri ile aynı ölçüde, diğer kişiler tarafından saldırı tehdidi ile karşılaşma ihtimali ile polis tehdidinde karşı endişelerini dengelemek zorundadırlar.

Polisin Tutuklamaları, Zorla Alıkoyması veya Para Cezaları Üzerinden Yerinden Edilmiş ve Yeni Yerlerini Şu Şekilde Betimleyen Seks İşçileri:

Daha İzole	Karanlık	Yardım İste- menin Zor Olduğu	Kondom Almanın Zor Olduğu	Temiz Şırınga Almanın Zor Olduğu
24.8 % (25/101)	19.8% (20/101)	25.7% (26/101)	13.9% (14/101)	11.9% (5/42)

**Müşterilerine Karşı Polisin Tutuklamaları, Zorla Alıkoyması veya Para Cezaları Üzerinden Yerinden Edilmiş ve Yeni Yerlerini Şu Şekilde Be-
timleyen Seks İşçileri:**

Daha İzole	Karanlık	Yardım İste- menin Zor Olduğu	Kondom Almanın Zor Olduğu	Temiz Şırınga Almanın Zor Olduğu
30.4 % (17/56)	32.1% (18/56)	32.1% (18/56)	14.2% (8/56)	7.1% (4/56)

Sürekli bir dinamik içinde olduğu zaman, yerinden edilme, birbirlerine yardım etmelerini veya halktan yardım almalarını daha zor hale getirerek, seks işçileri izole edip, aynı zamanda avcı faillere karşı onları daha kolay hedefler haline getirir. Sırbistan'dan sokakta çalışan seks işçisi bir trans kadının açıkladığı gibi:

“Sabit bir yerde kalma olanağım yok. Hep tutuklanmaktan kaçınmak için bir yerden diğerine gidiyorum. Tek başıma durduğum ve yapayalnız çalıştığımından daima holiganlar tarafından istismar edilme tehlikesi altındayım.”

Seks işçileri tarafından bilinmeyen yerler olduğundan- ve seks işçileri çevredeki diğer kişiler tarafından bilinmediğinden, yeni ortamlar genellikle daha tehlikelidir. Böylece, polis güvenlik özellikleri açısından objektif olarak benzer bir konuma doğru seks işçilerini yerinden etmiş olsa bile, kısa vadede en azından yeni yer kendi risklerini beraberinde getirir.

Hizmetlere Erişimin Azalması

Yerinden edilme ayrıca sosyal, tıbbi hizmetlere ve şiddet ve hasarı limitleme hizmetlerine erişimin kısıtlanmasına neden olabilir. STK'lar seks işçilerinin yer değiştirmeden önceki yerlerine ve uyuşturucu kullanılan alanlara yakın olup da, yeni yerlerine geçen yerinden edilmişlerin şehrin dört bir yanına dağıtılması, onların hem kaynaklarla aralarındaki mesafeyi artırır hem de onlarla ve benzerleriyle iletişime geçmek hususunda zorluk yaşamasına yol açar (bkz. Üstteki tablo). Bir seks işçisinin anlattığı üzere:

“Polisten sakınmak için, küçük, karanlık ve boş sokaklarda gizlemek zorundayım. Benim için müşteri bulmak ya da kondom ya da diğer materyalleri sağlayan insanlarla tanışmak bu yüzden çok zordur.” (sokakta çalışan bir seks işçisi kadın, Bulgaristan)

Seks işçilerinin iletişimi sınırlı olduğunda hizmet erişimi hususunda edinilen önemli kazanımların çoğu tehlikeye girer. Bu, güvenli ilişkilerin kurulması için ve şiddet içeren ilişkilerin veya durumların terk edilmesi, evsizliğin sonlandırılması, risk almanın azaltılması ve bağımlılık, ruhsal problemler veya HIV ya da Hepatit C konusunda tedavi arayışı gibi uzun soluklu destek sağlanmasını gerektiren hizmetler ve müdahaleler için geçerlidir. Yerinden edilme ile hizmet erişiminin sekteye uğraması kondom ve şırıngaya erişimden daha ziyade bu araştırmada ölçülmemiş böyle süreçler üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir.

Müşterileri Gözleme ve Reddetme Olanağının Azalması

Yerinden edilme müşteri kılığında olan failer veya kötü niyetli müşterilerden kaçınmaları konusunda seks işçilerini 3 açıdan zora sokar: gözlem tekniklerini kullanma yeteneğinde azalma; daralmış ve bazı durumlarda daha tehlikeli

bir müşteri havuzu ve son olarak, düzenli veya güvenli müşterilerin kaybedilmesi.

Öncelikle, Sırbistan'da seks işçilerinin sürüldüğü, karayolları gibi bazı ortamlar, arabaların yol kenarı boyunca uzun süre durmalarını zorlaştırır. Bu da seks işçisinin bir müşterinin agresif ya da sarhoş olup olmadığını, araçta başkalarının olup olmadığını, arkada silah bulunup bulunmadığını, bilinen mimli bir fail olup olmadığını idrak etmesi ve bazı hususlar (kondom kullanımı) konusunda müşteriyi ikna etmesi için gereken süreyi kıstlar. Sırbistan'dan sokakta çalışan bir seks işçisi şöyle diyor:

“Karayolunda çalışmaya korkuyorum. Şehir merkezindeki parkta her şey daha kolaydı. Araba içinde [müşterinin güvenirliliğini] değerlendirme yapmak zor.”

Polisin kampanyası bittikten sonra, bazı durumlarda, müşterilerde azalma devam edebilir, diğer durumlarda, sonradan, yerinden edilme veya dağınık şekilde seks işliğı alanları çoğalabilir veya sorunu devam ettirebilir. Daha az müşteriden kaynaklanan ekonomik baskı, seks işçilerini zora sokabilir, çünkü aksi takdirde algılanan riskler ya da endişeler olmasına rağmen müşterilerini reddedemeyebilirler. Bazı durumlarda, müşteriler üzerinde kolluk kuvvetlerinin baskısı, polisten korkan potansiyel müşteri havuzunu azaltır, bu nedenle kötü niyetli davranışlara sahip olma olasılığı daha yüksek olan müşteriler geride kalır. Karadağ'dan sokakta çalışan seks işçisi bir kadın şöyle açıklıyor:

“Benim [burada] daha az işim var. İyi aydınlatılmış olmasına rağmen, müşteriler daha garip, daha şiddete yatkın, daha riskli.”

Seks işçileri için riskleri en az indirmenin yollarından biri, bilinen ve “ön elemeye” güven duyulan, “düzenli” ya da alışılmış müşterilerle çalışmaktır. Ancak, yerinden edilme seks işçilerinin bu tür kişileri kaybetmesine yol açar. Sırbistan'dan sokakta çalışan bir seks işçisinin dediğı gibi:

“Yer değiştirdiğim için çok fazla düzenli müşterimi kaybettim.”

Bu baskılar önemli bir sağlık ve güvenlik riski de yaratmıştır. Bundan, ağırlıklı olarak sokakta çalışan seks işçileri etkilenmiştir. Ancak, yerlerini değiştirmek zorunda kalan kapalı mekanda çalışan seks işçileri de, genellikle müşteri havuzları daraldığı ve düzenli müşterileri ile temas kaybı yaşadıkları için benzer güvenlik riskleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Psikolojik Etkiler: Gizlenme ve Sürekli Korku İçinde Yaşama

Polisin tutuklamaları veya şiddetine karşı duyulan sürekli korku, sıklıkla yerlerinden edilmeler ile birleştiğinde seks işçileri üzerinde ağır bir psikolojik etkiye yol açmaktadır. İki seks işçisi bunu şöyle tarif etmektedir:

“Polisin beni tutuklamasından gitgide daha çok korkuyorum. Her daim çalışabilmek için yerimi değiştirip duruyorum.” (Trans olarak sokakta çalışan seks işçisi bir erkek, Sırbistan)

“Hep aynı şey, karanlık ve izole yerlerin içine daha çok çekiliyorum... Bilmediğin sokaklarda çalışmak zorunda olduğundan psikolojik sıkıntı yaşıyorsun, korkun ve kaygın artıyor çünkü. Gerginsin ve korkuyorsun.” (sokakta çalışan seks işçisi bir trans kadın, Sırbistan)

Ekonomik Kayıplar

Yerinden edilme birkaç yoldan seks işçileri için ekonomik kayıplara yol açmıştır. Öncelikle, yeni yerler hem daha bilinen hem de yeni olan müşterilerin seks işçilerini bulmasını zorlaştırmaktadır. Seks işçilerinin belirttiği üzere:

“[Yeni geçtiğim yerde] müşterilerim beni bulamıyor.” (Damar içi madde kullanan sokakta çalışan seks işçisi bir Roman, Sırbistan)

“Yoldan, benzin istasyonuna geçmek zorunda kaldım ve şimdi daha az müşterim var.” (Sokakta çalışan seks işçisi bir natrans kadın, Polonya)

İkincisi, daha gizli bir yerde olmak, çoğu zaman müşteriden de daha fazla gizlenmiş olmak anlamına gelmektedir:

“Polisin tutuklamasından veya şiddetinden kaçınmak için gizlenmek zorunda kaldığımdan, para kazanmam mümkün değil.” (sokakta çalışan seks işçisi bir Roman kadın, Bulgaristan)

Üçüncüsü, bazı seks işçileri coğrafi olarak değil geçici olarak yerinden edilmektedir. Bu da şu anlama gelmektedir; yeni bir yere geçmek yerine, polis etrafta olmasının en muhtemel olduğu zamanlarda çalışmaktan kaçınılmakta ve böylece potansiyel gelir getirici çalışma saatleri de kaybedilmektedir:

“Daha az iş, daha az saat, daha az para, korkuyorum ben.” (Sokakta çalışan bir seks işçisi, Sırbistan)

Kapalı mekanda çalışan seks işçileri için, kişinin iş ve / veya evini yeni bir konuma taşımak zorunda olması önemli miktarda para gerektirir. Polis baskınları aşığıda aktarılan deneyimdeki kadar sık olursa bu, özellikle doğrudur:

“Her polis müdahalesinden sonra, biz işimizi başka bir adrese taşımak zorunda kalıyoruz. Bu (kapalı mekan baskınlardan sonra) geçen yıl taşındığımız üçüncü adres” (kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir natrans kadın, Bulgaristan)

Aşığıda kapalı mekanda çalışan bir seks işçisi bu tür bir hamlenin getirdiği maliyeti şöyle açıklamıştır:

“Taşınma masrafları, müşterilerin kaybı ve korku, müşteriler polis de olabilir.” (kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir natrans kadın, Rusya).

Taşınmayla birlikte, bazı kapalı mekanda çalışan seks işçileri ayrıca yeni

tanıtımın yeni yatırım maliyeti getirdiğini de ifade etmişlerdir.

Şiddet

Devlet İçi Aktörler Tarafından Uygulanan Şiddet: Polis

Bu araştırmanın yürütüldüğü ülkelerin çoğunda, seks işçileri polis tarafından fiziksel ve cinsel şiddet yaşama oranlarının yüksek olduğunu bildirmiştir. Bulgaristan ve Sırbistan'da seks işçisi katılımcıların çoğunluğu, Arnavutluk, Bosna Hersek, Slovakya ve Rusya'da ise her beş katılımcıdan bir kaç geçiren yıl polis tarafından fiziksel şiddet yaşamıştır. Kazakistan'da, seks işçileri geçen yıl polis tarafından % 90 (18/20) gibi tehlikeli ve yüksek bir oranda cinsel şiddet yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Son 12 Ay içinde Polis Tarafından Fiziksel ve Cinsel Şiddete Maruz Kaldığını Bildiren Seks İşçilerinin yüzdesi

Ülke	Fiziksel Şiddet	Cinsel Şiddet
Arnavutluk	30	10
Bosna	20	15
Bulgaristan	60	10
Macaristan	5	0
Kazakistan	15	90
Kırgızistan	10	5
Makedonya	5	0
Karadağ	15	5
Polonya	15	10
Romanya	10	15
Rusya (21)	28.6	4.8
Sırbistan	60	20
Slovakya	20	0
Türkiye	15	5

Ukrayna	5	10
TOPLAM Ortalama	20.9% (63/301)	13% (39/301)

Seks işçileri polis tarafından fiziksel ve cinsel şiddetin büyük ölçüde tutuklama ve gözaltı sırasında, ya da tutuklama ve gözaltı tehdidi altında yaşandığını bildirmişlerdir. Bunun 2007 yılındaki araştırma bulgularımızda da yankıları olmuştur. Ayrıca bölgenin büyük kesimlerinde seks işçiliği karşıtı yasalar ve kamu düzeni yasalarının seks işçiliği karşıtı yasalar olarak kullanımı, fiziksel ve cinsel şiddet için kılıf sağlamak ve seks işçileri üzerinde şiddetli bir kontrol sağlamanın ve zorla alıkoyma dayatmanın araçları olarak tutuklama ve göz altılarının kullanılmasına yol açmaktadır.

Bazı durumlarda, polis dayacağı kamuoyunda yer alması için bildirilmektedir. Kamusal polis şiddeti yalnızca seks işçilerinin çaresizlik duygusuna katkıda bulunmaz, ayrıca seks işçilerinin şiddet uygulanması için kabul edilebilir hedefler olduğunu ve bu şiddetin “kamu düzeni” için gerekli olduğunu geniş kitlelere ulaştırmak üzerinden, seks işçilerine ek bir tehlike arz eder.

Baskı ve Şiddette Toplumsal, Irksal ve Toplum

Bazen, seks işçilerinin üzerindeki polis kontrolü, seks işçileri gerçekten çalıştığına ya da seks işçileri olarak tespit edilen veya seks işçisi olduğu düşünülen kişilerin baskılanması için bir sosyal profil biçimi söz konusu olduğunda iyice genişlemektedir. Böyle bir sosyal profil son derece cinsiyetçi olup, polis tarafından seks işçisi olarak “bilinen” veya translığı veya uyuşturucu kullanımı üzerinden böyle olduğu kabul edilen trans veya natrans tüm kadınları hedef alır. Kamusal alanda ne zaman görülseler, arkadaş ve aile ziyareti amaçlı ya da ekmek almak amaçlı yürüyüşe çıkmak gibi günlük şeyler yapıyor olsalar bile, bir çok natrans veya trans kadın seks işçisi tutuklama, gözaltı, alıkoyma veya şiddetle karşı karşı-

ya kalabilmektedir. Sırbistan'dan sokakta ve kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir natrans kadın şöyle ifade etmiştir:

“Çalışmadığın zamanlarda dahi polis beni durdurup dokümanlarımı kontrol ediyor. Sanki üzerimde “fahişe” damgası var gibi hissediyorum”.

Orta Avrupa'da, polis kontrolü ve seks işçilerinin hedeflenmesi cinsiyetçi olmamakla beraber, sıklıkla ırkçılaştırılmış bir formdadır. Araştırmamızda, polis şiddeti tehdidi altında yaşadığını bildirenler çoğunlukla Roman natrans kadınlar olmuştur. Nitekim, Bulgaristan'dan çok sayıda Roman kadın seks işçisi katılımcı, kamuya açık alanda gizlenip, makyaj yapmayarak ve sade kıyafetler giyerek her daim “görünmez” olmaya çalıştıklarını; böylelikle polis tarafından her görüldükleri yerde, çoğunlukla copla dayak yemekten umutsuzca kaçınmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Bir seks işçisi olarak polis tarafından “bilinir” olmak, uyuşturucu tutuklamaları sırasında polisle karşılaşılan kadınlara ek bir şiddet riski teşkil etmektedir. Kazakistan'dan bir seks işçisi uyuşturucu torbacılarının olduğu bir yerin dışında polis tarafından tutuklandığını söylemiştir. Zorla uyuşturucu rehabilitasyonuna gönderilmekle tehdit edilerek seks yapması için onu zorlamalarının altında, kendisinin polis tarafından saunada çalışan bir seks işçisi olarak bilinmesinin yattığını hissetmiştir.

Polis şiddeti ve denetimi yalnızca kamusal alana kadar uzanmaz, aynı zamanda seks işçilerinin özel ve bireysel yaşamlarına da uzanır. Tüm toplumsal cinsiyetlerden seks işçileri, onların çalıştığı yerler olmasa bile evlerinin ya da çocuklarının evlerinin polisin hedefi ve gözetimi altında bulunduğunu örnekleriyle anlatmışlardır :

“Şimdi her yerin seks işçiliği için güvensiz olduğunu hissediyorum. Çalışma saatlerimi değiştirmek zorunda kaldım. Şimdi bile, polis onları müşterim sanacak korkusuyla evime arkadaşlarımı alamıyorum”. (kapalı mekanda çalış-

şan seks işçisi bir erkek, Türkiye)

“Davranışlarımı değiştirdim: kendimi geri çekiyorum. Sadece diğer translarla irtibat kuruyor ve onlarla birlikte yaşıyorum. Kadın gibi giyindiğimden polis beni hep durduruyordu. Kötü muamele görüyordum”: (seks işçisi bir trans kadın, Makedonya)

Devlet baskısının yaygın tehdidi ve sosyal güvenlik ağlarından doğan şiddet yüzünden, seks işçileri anlamlı ve samimi ilişkiler geliştirememekte ve izole olmaktadır.

Devlet Dışı Aktörler Tarafından Uygulanan Şiddet

Seks işçilerinden, son on iki ay içinde yaşadıkları, devlet dışı aktörler tarafından uygulanan fiziksel ve cinsel şiddet olaylarından her birinden ikişer olayı polise bildiren bildirmeme üzerine ne karar verdiklerini açıklamaları istenmiştir. Burada, hangi seks işçilerinin bu olaylarda failer olarak tanımlandığına bakacağız. Geçtiğimiz yıl birçok seks işçisi devlet dışı aktörler tarafından fiziksel ve cinsel şiddete uğradıkları ikiden fazla olay yaşamış ve bunlardan hangileri üzerine konuşmak istediklerini seçmişlerdir. Büyük olasılıkla bu farklı oranda failer konusunda bazı önyargılar yaratmıştır. Örneğin, eşler tarafından istismar edilme sıklıkla çoklu şiddet içermesi üzerinden üzerinde konuşulacak vaka olarak seçilmiş olup, böyle diyenler ikinci olay olarak farklı türde bir failin vakaya karıştığı olayları konuşmaya karar vermişlerdir. Aşağıdaki rakamlar bu nedenle (örneğin müşteri kılığında bir saldırgan ya da seks işçilerinin daha sonra kendisinden kaçmayı başardığı müşteriler gibi) tek bir olaya karışan faileri abartabilir ve seks işçileri ile uzun vadeli ilişkiler içinde bulunan eşler veya patronlar (muhtemelen kendilerinden kaçılması daha zor olan kişiler) olarak faileri hafife alabilir.

Failer konusunda en yaygın kategori “müşteri olarak veya müşteri kı-

lığındaki saldırganlar"dır¹⁹. Çalışılan yerlerde meydana gelen şiddet olaylarının çok yüksek oranda olması, çalışma sırasında seks işçilerinin yardım almasını ya da müşterilerini gözlemleyip reddetme imkanlarını azaltacak faktörleri ele almanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Fiziksel şiddet olaylarının neredeyse üçte biri ve cinsel şiddet olaylarının onda biri partnerlerden kaynaklanmaktadır. Bu, seks işçilerinin bildirdiği ev içi şiddet olaylarının sadece küçük bir çerçevesini yansıtır, zira bildirilen failer çok büyük oranda "diğer" olarak tanımlanan partner dışı aile bireyleridir. Bu da bir dizi nedenden ötürü endişe vericidir. Birincisi, seks işçileri sıklıkla, özellikle aile içi şiddet konusunda sığınma evleri ve hizmetlerinin dışında tutulur. İkincisi, seks işçileri için bazı zarar azaltma, tıbbi ve sosyal hizmet projeleri, yükümlülükleri içinde şiddet karşıtı çalışmaları ele alıp entegre etmeye başlamasına rağmen, yalnızca bir kaç tanesi partner kaynaklı şiddet ya da aile içi şiddet durumlarında seks işçileri için özel programlar geliştirmiştir.

Patron/ genelev sahibi rolündeki bireyler, fiziksel şiddet olaylarından yalnızca az bir oranda sorumludur, ancak cinsel şiddet olaylarının %15'inden sorumludur. Burada bu genelev sahiplerinin neredeyse yarısının polis olduğu dikkate alınmalıdır.

Son olarak, bir dizi vakada failer "diğerleri" olarak bildirilmiştir. Bu kategori, partnerler dışındaki aile üyeleri; arkadaşlar; tanıdıklar; organize transfobik/homofobik/ırkçı/kadın düşmanı nefret gruplarının üyeleri; "holiganlar"; "oradan geçenler"; ve kimliği belirlenemeyen saldırganlardır.

---

19 Adından da anlaşılacağı gibi, bu kategoride kişiler müşterileri değil, seks işçilerini hedef alan avcılardır, onlara saldırmak amacıyla seks işçilerinin yakınlığı kazanmak için müşteri gibi davranan bireyleri kapsamaktadır. Bu sıklıkla bildirilen bir dinamiktir. Birçok seks işçisi müşterilerle ilişkilerinin karşılıklı rıza ve anlaşmaya dayandığını, bu nedenle seks işçisinin rızasına bakmayan herhangi birinin müşteri olamayacağını söylemektedir. Burada şiddetin seks işçiliğinin kendisine özgü olmadığını altını çizmek açısından daha kullanışlı bir tanım olabilir. Burada bizim 'müşteri' kavramını koymamızdaki amaç, bölgede seks işçilerinin sık sık kendilerine cinsel hizmetler için yaklaşılması bağlamında karşılaşılan kişilerle olaylara dahil olmasıdır. Burada saldırganların polisin gözünde bir «müşteri» olarak bulunması yankı uyandırır, kendini suçlayıcı biçimde veya polisin kötü muamelesine maruz kalmadan seks işçilerinin bildirimde bulunabilmesi bakımından gerçeğin bir yansıması olabilir. Burada «müşteri» kavramı kullanılsa bile, şiddetin seks işçiliğine içsel olduğu ya da cinsel hizmet satın herkese genelleştirilmiş olduğunu imasının yanlış olduğuna dikkat çekilmektedir

Devlet İçi Aktörler Tarafından Uygulanan Şiddetin Bildirilmesinin Önündeki Engeller

Önceki Deneyimler: Polis Şiddeti, Zorla Alıkonulma, Tutuklanma ve Gözaltı

Bu bağlamda, seks işçilerinin polis şiddetini ihbar etmesi konusunda en caydırıcı noktanın, aslında bu kişilerin polis şiddeti, tutuklama ve gözaltılar anlamında çok deneyimli oluşunun olması şaşırtıcı değildir. Nitekim, şiddeti bildirmek için polisle etkileşim kurmak konusunda risk değerlendirmesinde dolaylı olarak belirtilen, şiddetin yeniden uygulanabileceği tehdididir.

Polis şiddeti ne kadar rutin, yaygın ya da sistematik olursa, diğer bir deyişle, polis faaliyetleri bilinen bir sır olarak veya alenen veya örtülü olarak bu minvalde yapılandırılmışsa, şiddeti bildirmek için şiddet olaylarına karışmış polislerle etkileşime geçmek o denli eşzamanlı bir risk taşımaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi Kazakistan'da, 20 seks işçisinden 18'i veya %90'ı geçen yıl, Sovyet döneminde devletin bekaası için vatandaşların sunduğu bir günlük ücretsiz iş gücü hizmetine ithafen- "subbotnik" olarak adlandırılan bir sistemin çatısı altında polis tarafından cinsel şiddete maruz kaldığını (ve 4 kişi bir ayda bir ila üç kez maruz kaldığını) bildirmiştir. Burada, cinsel şiddeti bildirmenin risklerinden biri cinsel şiddete maruz kalmaktır:

"Polisten yardım talep ediyorsanız ve kimliğiniz yoksa, gözaltına alınma ya da 'Subbotnik'e gönderilme riski altındasınızdır." (Kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir göçmen, Kazakistan)

Bazı durumlarda seks işçileri tek bir polis memurunun istismarına uğrar veya münferit bir olay yaşar. Bu durumlarda, polis şiddetini ihbar etmek, daha fazla polise karşı afişe olma ve potansiyel baskınlar veya istismar riski taşır. Bildirilen

cinsel şiddet vakalarından birinde, Bosna ve Hersek'ten bir polis memuru "polislere" "ifşa etmek" tehdidi altında seks işçisini kendisiyle birlikte olmaya zorlamıştır. Polis memurunun tehdidinin altında gizil olarak, bir seks işçisi olarak daha fazla polis tarafından bilinmesinin koruma sağlamaktan ziyade, sıklıkla seks işçinin refahına karşı bir tehdit teşkil edeceği gerçeği yatar. Polis memuru burada, yalnızca kendisinin "çürük elma" olduğu teorisini yadsımaktadır.

"Arrest the Violence" raporunda görüldüğü üzere, birçok seks işçisi, seks işçilerine yönelik şiddetin cezasız kalmasını, seks işçilerinin polise duyduğu "güvensizlik" nedeniyle bu şiddeti bildirmemesine bağlamakta olup, bu önemli bir konudur. Bu çerçevede, seks işçilerinin eylem ya da eylemsizlikleri ile alakalı sorunu tespit etmek eğilimindedir. Verilerimizden belirgin olarak görülebilen şey, seks işçileri, vakaları bildirmedikleri durumlarda, kendileri, meslektaşları ve aileleri için riskleri hesaplayıp bilinçli şekilde karar vermektedirler. Önceki tutuklanma, gözaltı ve şiddet deneyimleri, bazı durumlarda bu hesaplamalarda, genelde belirleyici faktör olup bu durumlar öldürülme riskini de içerebilir:

"[polis] beni dövdü o yüzden [polise gördüğüm şiddeti bildirmeye] korkuyorum. Daha da kötüsü, beni öldürebilirler." (seks işçisi ve uyuşturucu kullanıcısı bir Roman trans kadın, Arnavutluk)

Ayrıca, polis tarafından yaşadıkları önceki ayrımcılıklar, birçok seks işçisinin, polise bildirimde bulunurken zarar görmese dahi, ihbarlarının sonuçsuz olduğunu düşünmesine yol açmıştır.

Seks işçilerinin pasif olduğu stereotipinin aksine, verilerden çıkan çarpıcı sonuç, ilk olarak, şiddetin belgelenmesini sağlamaya çalışan seks işçilerinin sayısının fazla olduğu ve ikinci olarak da, polisin ve bazı durumlarda diğer failerin, seks işçilerinin ihbarda bulunmasını aktif olarak engellemesi, dava dosyalarını geri çekmeye zorlamaları veya adalete erişmeye çalışırken misilleme yapma derecesinin yüksek olmasıdır.

Caydırma: Polislerin Yaptıkları

En yaygın uygulamalar, burada, tehditler ve polislin kurduğu tezgah içine aldığımız polislin caydırıcılığı ve kanunları kendilerine göre kullanmalarıdır.

1. Polis Tehdidi

Seks işçileri, polis şiddetini bildirmekten kendilerini caydırmak için polislin kendilerini aşağıdakilerle tehdit ettiğini bildirmişlerdir:

- Seks işçisini “diğer” polislere bildirmek
- Tutuklama ve Gözaltı
- Şiddet
- Ailesine kişiyi seks işçisi ya da trans olarak “ifşa etmek”
- Polislere ifşa etmek
- Çocuklarının velayetini kaybetmeleri ve çocukların çocuk koruma ofislerine verilmesi
- Yaşadığı semttten (iş ve evden) kovulma
- Seks işçisinin çalışabilmesinin engellenmesi
- Çocuklarına zarar vermek

Bir seks işçisinin de dediği gibi:

“Ben ihbardan vazgeçtim çünkü onlar [polis] beni, oğluma zarar vermekle tehdit ettiler.” (sokakta çalışan seks işçisi bir Roman erkek, Slovaky)

Polis Tezgahı ve Kanunların Kapsamı

Ihbarda bulunmanın önündeki diğer bir önemli caydırıcı ise polislin kurduğu tezgahtır. Bu, şiddetin uygulanmasını veya ört bas edilmesini kolaylaştırmak şeklinde birden çok polisi içerebilir:

“Polis memurları seks istediğinde, onlara bunu sağlamak zorundasınız. Aksi takdirde, ilk vardiya değişiminde, diğer polislere sizi tutuklamalarını söylerler”. (sokakta çalışan seks işçisi bir Roman natrans kadın, Bulgaristan).

“Polisin biri bacağımı tekmeledi. Ama ben diğer 3 polisin öyle bir şey olmadı diye ifade vereceğini bilirken, nasıl bildirimde bulunabilirim ki” (sokakta ve kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir Roman trans kadın, Sırbistan).

Ya da Bulgaristan’dan sokakta çalışan seks işçisi bir Romanın, göz altındayken kanaması olup bilincini, bebeğini kaybedene kadar dövülmesi örneğinde olduğu gibi, her ikisini birden içerebilir. Olaydan sonra bu kişi, polis memurlarının kendisinin bir yabancı tarafından dövüldüğü ve polis tarafından bulunup kurtarıldığı biçiminde tıbbi kayıtlarının değiştirildiği bir hastanede uyanmıştır.

Başka bir caydırıcı da, seks işçilerinin sokaklardan veya mahallelerden “temizlenmesi” biçiminde kamusallaştırılmış çabaların bir parçası olarak dövüldüklerinde polisin bunu bilip göz ardı etmesinden veya üstlerinden gelen emirlerden doğan kollektif bir yükümlülüğün parçası olarak şiddetin algılanmasıdır. Bu aynı zamanda polise, hukuka uygun olduğu gerekçesiyle istismarını örtbas etme olanağı da tanır.

“Polis beni bu konuda baştan uyardığını söyleyerek beni caddeden uzaklaştırmak için dövdü”. (trans olarak sokakta çalışan seks işçisi bir Roman biyolojik erkek, Sırbistan)

Polis Şiddetinin Seks İşçileri Tarafından Polise Bildirilmesinde

Her şeye rağmen, bazı seks işçileri polise polis şiddetini bildirmek adına adımlar atmıştır. Geçtiğimiz 12 ay içinde, araştırmaya katılan seks işçileri, Arnavutluk, Bosna Hersek, Makedonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna'da polis şiddeti içeren 15 vaka bildirmişlerdir. Polis tarafından uygulanan cinsel şiddet vakalarından yalnızca biri, aynı zaman dilimi içinde polise bildirilmiştir. Bu vakalardan hiçbiri mahkemede yargılanma, mahkumiyet ya da kamu soruşturması ile sonuçlanmamıştır. Ancak, Ukrayna'da, fiziksel ve cinsel şiddet uyguladığı için bir polis memuruna karşı bir seks işçinin resmi şikayeti, suçlama sonlanmasına rağmen, polis memurunun kovulmasıyla sonuçlanmıştır.

Son 12 Ayda Polis Tarafından Şiddete Maruz Kaldığını Bildiren Seks İşçilerinin yüzdesi

	Seks İşçisinin İhbarı Ciddiye Alındı	Seks İşçisine Düzgün Davranıldı	Fail Yakalandı	Fail Cezalandırıldı	Fail Suçlu Bulundu
Fiziksel Şiddet	2/9	5/14	4/14	1/14*	0/14
Cinsel Şiddet	0/1	0/1	1/1	1/1*	0/1*

*Ukrayna'daki vakaya işaret etmektedir.

Misilleme: Polislerin Yaptıkları

Az sayıda seks işçisi sık sık polisin misillemesiyle karşı karşıya kaldığını ya da başka seks işçilerine karşı polis misillemesine şahit olduğunu bildirmiştir. Misillemeler şu formlarda olabilir:

- Seks işçilerini hedef alan tutuklamalar

Bulgaristan'dan bir seks işçisi böyle bir örnek vermiştir:

"Burada, polis tarafından dövüldüğü için şikayette bulunmaya giden bir meslektaşımız vardı. [Polisler] buraya geldiler ve özel olarak onu sordular. Şikayette bulunan kişinin o olduğunu bildiklerinden, onu tutuklayıp götürdüler" (Sokakta çalışan seks işçisi bir trans kadın, Bulgaristan)."

- Şiddet

Bulgaristan'dan bir seks işçisi böyle bir örnek vermiştir:

"Bir polis memuru vardı. Bütün kızları döverdi. Bana da sopa ve tekmeyle dayak atmıştı. Kemiklerime ve yüzüme vurdu. Bir ay önce, benim rahmime tekme attı ve bunun sonucu olarak kanamam oldu. Sizi tutukladığında, sizi kelepçeler ve yanınızdan geçtiği her an size vururdu. Aynı zamanda tükürür ve küfür ederdi. Sebep olduğu yaralanmalar için tıbbi rapor alırsak da bizi daha çok döverdi". (Sokakta çalışan seks işçisi bir trans kadın, Bulgaristan).

- Seks işçisine, çocuklarına, ailesine ve meslektaşlarına, her kim kendilerine sığınma evi sağlıyorsa onlara karşı tehditler
- (Megafonla duyurma dahil) ifşa etme

Polis Tezgahı ve Kanunların Kapsamı

Polislerin kurduğu tezgah, polis Şiddeti yaşadığını bildiren seks iŐĉilerini kollektif olarak cezalandırmak için de bir faktördür. Ayrıca, polis memurları genellikle, karşılaştıkları hak ihlallerini bildirdikleri için seks iŐĉilerini cezalandırmak adına, seks iŐĉiliđi karşıtı yasaları bahane ederler: tutuklama ve gözaltılar, polisin, seks iŐĉilerinin özgürlüğünü kısıtlamak, onların ailelerine zarar vermek, ekonomik güvenliğlerini bozmak ve onları sürekli kontrol ve Şiddet tehdidi altında tutmak için kullandığı araçlardır. Bunda gizil olarak, bildirimde bulunacak ya da seks iŐĉilerine bu anlamda destek ve yardım sunacak diğer seks iŐĉileri için bir tehdit de mevcuttur. Bazı durumlarda, polis alenen seks iŐĉilerini saklayanları tehdit etmekte veya desteklenen seks iŐĉileri bildirimde buldukları için yine polis tarafından zulme uğramaktadır.

Polislerin Görevlerini Yerine Getirmemeleri ve Kötü Muamele

Bir kaç vakada, seks iŐĉileri Şikayetlerinin saygıyla karŐılanmasını ve ciddiye alınmasını başardığı bazı durumlarda dahi, dava ileriye taŐınmamıŐtır.

- “[Polis memurları] bana taŐ attılar. Polise [merkezine] bildirdim ama bana güldüler ve sorun çıkarmayıp gitmemi söylediler bana. Ben Helsinki Komitesi’nden bir temsilci ile beraber tekrar polise gittiğimde ise bana kibar davrandılar” (sokakta ve kapalı mekanda çalışan seks iŐĉisi bir trans, Makedonya) (aynı kişi birçok kez genelleştirilmiş Şiddet bildiriminde bulunmuştur).

Őüphesiz, istismar, kötü muamele ya da görevini yerine getirmeme konusunda önceki deneyimler genellikle seks iŐĉilerinin daha sonra yaşanan vaka-

ları bildirmeme kararı almasına yol açmaktadır. Kovulmuş olan Ukrayna'daki polis memurunun vakasında, seks işçisi kadın saygıyla muamele görmediğini ifade etmiştir. Aynı kişi o yıl polis tarafından uğradığı sonraki 4 cinsel şiddet vakasını bildirmeme nedenini açıklarken, hem önceki deneyimlerinde uğradığı ayrımcılığı hem de delil yetersizliğini anlatmıştır.

Ayrıca, belli bir tür failden yaşadığı şiddeti bildirme üzerine kötü deneyimleri olan seks işçileri, sıklıkla başka türlü faillerin elinden müteakip olaylarda yaşadığı şiddeti bildirmekte isteksizdirler.

Vakaya Göre Bildirilen Devlet Dışı* Failer

	Eş	Müşteri gibi Davranan veya Müşteri Olan Saldırgan	Patron/Genelev Sahibi	Diğer
Fiziksel Şiddet	29.4% (55/187 vaka)	50.8% (95/187 vaka)	3.2% (6/187 vaka)	16.6% (31/187 vaka)
Cinsel Şiddet	10.8% (10/93 vaka)	64.5% (60/93 vaka)	15.1% (14/93 vaka)*	9.7% (9/93 vaka)

* 6 vakada, ya da patron/ genelev sahipleri tarafından uygulandığı bildirilen cinsel şiddet olaylarının yarısında (% 42.9), failer aynı zamanda genelev sahibi de olan polis memurlarıdır.

Devlet Dışı Şiddetin Bildirilmesinin Önündeki Engeller

Rusya ve Kırgızistan dışında araştırmaya katılan tüm ülkelerde, devlet dışı aktörler tarafından fiziksel şiddete maruz kalan seks işçileri polise 50 vaka ihbar etmişlerdir.

Son 12 Ayda Devlet Dışı Aktörler Tarafından Şiddete Maruz Kaldığını Bildiren Seks İşçilerinin yüzdesi

	Seks İşçisinin İhbarı Ciddiye Alındı	Seks İşçisinin Düzgün Davranıldı	Fail Yakalandı	Fail Ceza Aldı	Fail Suçlu Bulundu
Fiziksel Şiddet	36/50	32/50	29/50	20/50	14/50 ²⁰
Cinsel Şiddet	8/10	6/10	7/10	7/10	4/10

Önceki Deneyimler: Polislerin Görevlerini Yerine Getirmemeleri ve Kötü Muamele

Polis şiddetine benzer şekilde, önceki deneyimlerinde şiddeti bildirirken, polisin görevini yerine getirmemesi veya kötü muamelede bulunması, seks işçilerinin şiddetle ilgili bildirimde bulunmamak üzerine sonraki kararlarında büyük etkisi vardır.

20 Zanlılar hala dava ve yargılanma sürecindedir.

Ben [kocam hakkında] bildirimde bulunsam bunu öğrenirse onunla daha

çok sorun yaşayabilirim. Daha önce bunu yaptım ama polis herhangi bir şey yapmadı” (sokakta çalışan seks işçisi bir Roman kadın, Makedonya).

“[Saldırımı] bildirmedim çünkü daha önce polisten ayrımcılık gördüm. Polisin yanında kendimi rahat ve güvende hissetmiyorum.” (Uyuşturucu kullanıcısı sokakta çalışan seks işçisi bir kadın, Bosna Hersek)

Seks işçileri bazen, seks işçiliği yaptıkları için düzenli olarak onları utandırmaya dayalı polisin kötü muamelesini önceden sezinleyebilirler.

“Polis memurları [benim hatam olduğunu ima ederek] sokakta çalışmamam ve orada olmamam gerektiği söylediler, bu yüzden bu vakayı polise bildirmeye karar verdim” (uyuşturucu kullanıcısı sokakta çalışan seks işçisi bir Roman kadın, Slovakya)

Nitekim, polisin önce davranarak suistimal gerekçesiyle seks işçilerine yönelik suçlama yapmaları, yalnızca seks işçilerinin vakaları bildirmemesine yol açmaz, aynı zamanda seks işçilerine karşı şiddetin normalleşmesine katkıda bulunur.

Önceki Deneyimler: Polis Şiddeti, Zorla Alıkonulma, Tutuklanma ve Gözaltı

Seks işçilerinin önceki polis şiddeti ve baskısı deneyimleri, bir çoğunun devlet dışı aktörlerden gördükleri şiddeti bildirmekten vazgeçmelerine yol açar. Bu da bildirimde bulunmanın seks işçilerinin güvenlikleri üzerindeki olası riskleri konusunda kendi değerlendirmelerini etkiler. Üç seks işçisi şöyle ifade etmiştir:

“Yani, polis önce bana defalarca saldırdı, bu yüzden bana nasıl yardımcı olabilirler ki bilemiyorum, daha ziyade sadece engel olurlar” (Uyuşturucu kullanıcısı kapalı mekanda çalışan seks işçisi göçmen bir kadın, Karadağ)

Seks işçileri polis şiddetine maruz kalmasa bile, hukuk sınırları içinde olsa

bile onların çalışabilmesini tehlikeye düşürmek konusunda polisin rolü, seks işçilerinin özgürce şiddeti bildirememeleri üzerinde belirleyici bir faktör olmuştur. Polise bildirimde bulunma ve polise ifşa olma, seks işçilerinin işlerini tehlikeye sokabilir ve bir çoğu için ekonomik güvenliğin yok olmasının büyük bir risk olduğunu kanıtlamıştır. İki seks işçisi, bu dinamiği şöyle açıklamıştır:

“Her hafta bana ceza verirse tabi, beni savunması için polise güvenmem. Polisten [saldırgana kıyasla] daha çok korkuyorum, çünkü benim çalışmama izin vermeyen, bana ceza kesen ve beni karakola götüren polisin kendisi” (uyuşturucu kullanıcısı sokakta çalışan seks işçisi natrans bir kadın, Karadağ).

“Bildirimde bulunurken, seks işçisi olduğumu ve bana şiddet uygulayanın müşterim olduğumu polise söylemek zorunda kalacağım ve bu da beni ve işimi tehlikeye sokacak” (kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir kadın, Bosna Hersek)

Bakmakla yükümlü olduğu bir çocuğu bulunan seks işçileri, bildirimde bulunmayıp ekonomik güvenliklerinden ödün vermemek adına, kendilerini daha büyük bir baskı altında hissetmektedirler. Karadağ’dan sokakta çalışan seks işçisi bir Roman kadın şöyle açıklamıştır:

“[Bana yönelik uygulanan şiddeti bildirmedim polise] çünkü reşit olmayan üç çocuğum var ve seks işçisiyim.”

Seks işçileri oldukları polis tarafından bilinmeyen seks işçileri, eşlerinden gördükleri aile içi şiddet gibi, çalışma yerleri dışında gördükleri şiddeti, kendilerini “ifşa” etmeden polise “bildirmeyi başarmışlardır. Ancak, polise ifşa olma riski baki kalmıştır. Aslında, zulmeden eşleri tarafından, haklarında polise şikayette bulunmaya kalkışılırsa onları polise seks işçisi olarak ifşa edecekleri tehdidiyle karşılaştıklarını ifade eden bir çok seks işçisi olmuştur.

Başka bir karmaşık dinamik ise, seks işçilerinin, özellikle seks işçiliği yap-

tıkları için ceza olarak eşlerinden, aile üyelerinden ya da komşularından şiddet gördüklerini sıklıkla söylemeleridir. Bu gibi durumlarda, şiddeti polise bildirmek onların tamamıyla polise afişe olmasına yol açar. Ve de, iş yaptıkları yerde saldırıya uğrayan bir çok seks işçisinin bildirimde bulunmamasının nedeni, sadece polise afişe olmaktan duydukları korku değil, aynı zamanda bunun polisin kendilerini ailelerine afişe etmesine yol açacağı korkusudur. Bir seks işçisi yaşadığı saldırıyı bildirmekteki isteksizliğini şöyle açıklamıştır:

“Polisin benim seks işçiliği yaptığımı bilmesini, beni bu yüzden cezalandırmasını ve bunu anneme anlatmasını istemiyorum” (kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir natrans kadın, Arnavutluk).

Eşcinsel ilişkiler yaşayan seks işçileri için, eşlerden görülen şiddeti bildirmek, onların kendilerinin polise gey, lezbiyen veya biseksüel olarak açılması riskini gizil olarak beraberinde taşır. Son olarak, göçmenler için, eşlerini veya diğer saldırganları ihbar etme, üzerlerinde sınır dışı edilme riski oluşturmaktadır.

Fail Tarafından Misilleme Tehdidi/Yetersiz Korunma

Bosna Hersek, Makedonya, Romanya ve Kazakistan’da çok sayıda seks işçisi natrans kadın, eşlerinden gördükleri şiddeti bildirmelerinin sonucunda, ya eşlerine bir sözlü uyarıda bulunulduğundan ya da polisin görevini yapmadığından bahsetmiştir. Bir çok vakada, kadınlar, polise bildirmelerini müteakiben eşlerinden kendilerine şiddetli bir misilleme geldiğini bildirmiştir. Bu da polisin şiddet bildiren kadınlara karşı görevlerini yerine getirmediklerini ve aynı zamanda bu kadınlara gerekli korumayı sunmadıklarının göstergesidir. Potansiyel misilleme ve koruma eksikliği iş sırasında karşılaşılan failer için de bir faktördür:

“[Polis bana hakaret edecek diye, bildirimde bulunamadım] müşteri bir sonraki sefer gelip beni öldürebilir”. (Kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir ka-

dın, Arnavutluk)

İstismarcı Eşler ya da Patronlar Tarafından Yapılan İşini Kaybetme ve/veya Şiddet Tehdidi

Yasadışı olarak işletilen genelevlerde çalışan seks işçileri müşteriler ya da müşteri kılığındaki saldırganlardan gördükleri şiddeti bildirmek istediklerinde patronları tarafından kovulma tehdidiyle karşılaştıklarını anlatmışlardır. Genelev patronları veya sahipleri tarafından karşılaştıkları istismarı bildirmek isteyen seks işçileri için, mevcut işyerinde veya başka bir yerde bir daha çalışamamasına yol açacağı riski bir çok ülkede söz konusudur. Son olarak, işlerini kontrol etme rolünde eşlerinin bulunduğu seks işçileri polise gördüğü şiddeti bildirmemesi için tehdit edildiklerini bildirmişlerdir. Bu dinamikler, aşağıda yer alan, üçüncül mevzuatlar ve paralel adalet üzerine bölümde daha derinlemesine incelenmiştir.

Devlet Dışı Şiddetinin Seks İşçileri Tarafından Polise Bildirilmesinde

Bütün engellere rağmen, yukarıda da belirtildiği gibi, araştırmaya katılan seks işçileri son 12 ay içinde polise toplam 60 şiddet vakası bildirmiştir. Bu vakalarda neden bildirimde bulunmaya karar verdiklerinin en sık rastlanan açıklaması, bu vakaların artık dayanılacak son raddeye gelmesidir: vakalarda seks işçilerinin eşleri tarafından dövülmelerinde şiddetin ciddiyeti veya çocuklarına yönelik istismara kadar varması veya çalıştıkları yerde özellikle yaşamlarını tehdit altında hissettiren bir saldırı, seks işçilerine hayatlarının tehlikede olduğunu fark ettirir. Ancak, seks işçileri şiddeti polise bildirdikten sonra, temel engeller olduğu gibi mevcut kalır.

Mağdurun Suçlu Bulunması

Şiddetin bildirilmesinde, faillerin de uydurma suçlamalardan seks işçilerine yönelik karşıt bildirimde bulunma riski vardır ve failler yerine kendileri suçlu bulunabilir. Bu, Türkiye'den bir seks işçisinin deneyimlediği bir vakadır:

“Geçmişte, şiddet kurbanı oldum ve bunu polise bildirdim, polis beni suçluymuş gibi gösterdi bu da benim esas fail yerine suçlu bulunduğum anlamına geliyordu. Ben de polise güvenmedim ve bildirimde bulunmadım” (sokakta ve kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir kadın, Türkiye).

Seks işçilerine inanılmaması ve bir de bir şey üzerinden suçlu kabul edileme riski, bazen failler tarafından kendilerine karşı kullanıldığından yeterince önemlidir. Romanya'da kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir göçmen, seks hizmeti vermesi için bir adamın evine çağrıldığını, orada pusuya düşürülüp, eğer haklarında şikayette bulunmaya yeltenirse hırsızlık suçuyla polise teslim edileceği tehdidiyle, dört erkek tarafından kendisine tecavüz edildiğini ve polise gitmekten nasıl vazgeçtiğini şöyle anlatmıştır: *“[Polis] bir Moldovalıya yani bana değil, onlara inanacaktı.”*

Romanya ve Kazakistan'da ortaya çıkan bir diğer tema da, seks işçilerinden daha fazla kaynağa sahip olan faillerin sıklıkla adaleti “satın” alabildikleridir. Romanyalı bir seks işçisi *“Bacaklarıma kesikler atan bir müşteriyi polise bildirdim, ancak daha fazla parası vardı ve [polise] rüşvet verip kaçtı”*. Birçok seks işçisi, faillerin seks işçisi tarafından suçlandıklarında yalnızca “masumiyet” satın almadıkları, aynı zamanda uydurma suçlamalarla seks işçisine yönelik “suçlamalar” da satın alabildikleri gerçeğinden korkmaktadır.

Polislerin Görevlerini Yerine Getirmemeleri ve Kötü Muamele

Seks işçileri polisten gördükleri şiddeti bildirdiği zaman, polisin görevini yapmaması ya da kötü muamelesi ile karşılaşılır:

“İşim nedeniyle partnerimle sorunlar yaşıyorum. İşimi kabullenemiyor ve sarhoşken beni dövme için türlü türlü mazeretler buluyordu. Ben polise şikayet ettim onu, ama polis bir aile olduğumuzdan partnerime karşı yasal işlem yapamayacaklarını ve bizim kendi aramızda uzlaşmamız gerektiğini söyledi. Sadece bir uyarı konuşması yapabiliyorlardı ve bunu yaptılar” (Uyuşturucu kullanıcısı kapalı mekanda çalışan bir seks işçisi kadın, Kazakistan).

“Dört adam beni yakalayıp tecavüz ettiği zaman vakayı bildirdim. Çantamı nehrın kenarına attılar ve tüm paramı aldılar. Ancak, polisler beni hukukun diğer tarafında olan biri olarak gördüklerinden vakayla doğru dürüst ilgilenmediler, belki de başıma gelen kötü şeyleri hak ettiğimi düşünüyorlardı” (sokakta çalışan seks işçisi uyuşturucu kullanıcısı bir kadın, Bosna Hersek)

“Siz birer hiçsiniz dediler ve bize yardım etmek istemediler” (sokakta çalışan seks işçisi bir Roman kadın, Bulgaristan – müşteri olarak davranan bir faili polise bildirdiğinde polis şiddeti ve kötü muamelesiyle karşılaştığından, daha sonraki bir vakayı polise bildirmemiştir).

“Ciddi şekilde dayak yedim. Acil servise gittim ve sonra da karakola gittim. Otobüs şoförü bana yardım etmedi. Kimse bana yardımcı olmadı: Ben transım” (sokakta ve kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir Roman trans kadın, Sırbistan)

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, polis şiddeti söz konusu olduğunda, polisin görevini yapmaması ve kötü muamelesi bir sonraki şiddet vakasını bildirmeleri-

nin önünde seks işçileri için sıklıkla önemli bir caydırıcı olmuştur. Veriler bu bulguyu doğrulamaktadır.

Polis Şiddeti

Bir seks işçisi polise yaşadığı şiddeti bildirmesinin bir sonucu olarak daha fazla polis şiddetine maruz kaldığını ifade etmiştir:

“Bir müşterim tarafından saldırıya uğradım. Arkadaşım polis çağırdı. Polis geldiğinde, müşterilerimizi evde bıraktı ve bizi gözaltına aldı. Ne bende ne de benim arkadaşım, herhangi bir kimlik olmadığı için, polis bizi tutuklamakla tehdit etti ve onlara para vermemizi ve onlarla seks yapmamızı istedi” (kapalı mekanda çalışan seks işçisi uyuşturucu kullanıcısı bir kadın, Kazakistan)

Tüm Zorluklara Karşın: Cezasız Kalmaların Son Bulması

Önemli engellere rağmen, bazı seks işçilerinin şiddeti bildirmekte başarılı olduklarını, son bir yıl içinde 14 fiziksel şiddet vakası ve 4 cinsel şiddet vakasında, failerin mahkum edildiğini kaydetmek önemlidir. Bazı vakalarda, önceki polis baskısı ya da şiddet deneyimlerine rağmen seks işçilerinin, şikayetlerini dikkate alan destekleyici polisler bulması mümkün olmuştur. Geçen yıl hiçbir polis şiddeti yaşamamış ancak rutin olarak onlardan kaçan Bulgaristan’dan sokakta çalışan bir seks işçisi ve son bir yıl içinde polisten şiddet görmüş Bosna Hersek’ten kapalı mekanda çalışan bir seks işçisi iki başarılı deneyim elde etmiştir:

“Ben normal görünen bir müşteriyleydim ve herhangi bir sorun olmasını beklemiyordum. Ama aniden, anal seks istedi ve ben bu hizmeti sunmuyordum dedim. Sonra bana tecavüz edip paramı çaldı. Polise gittim çok kibarlardı. Beni dikkatle dinlediler ve tıbbi tahliller yaptırmamı sağladılar. Sokakta

çalışırken onlardan gizlemek zorundayım bu doğru, ama bu durumda, işle-rini en iyi şekilde yaptılar” (Bulgaristan’dan sokakta çalışan bir seks işçisi)

“Artık istismar ve tacize ve zaman zaman cinsel sadizme ve suistimale kat-lanmak istemediğimden, partnerimi şikayet ettim. Beni kötü şekilde dövdü yürüyemiyordum bile ve hatta bana tecavüz etti. Her şey mahkemede sona erdi ve şimdi eski partnerim artık bana yaklaşamaz” (kapalı mekanda çalı-şan seks işçisi bir kadın, Bosna Hersek. Geçen yıl polis tarafından bir kere cinsel şiddet yaşamıştır (tutuklanma tehdidi altında seks yapmaya zor-lanmıştır). Şikayeti ciddiye alınmış ve eşinden gördüğü fiziksel ve cinsel şiddeti bildirdiği zaman kendisine saygıyla muamele edilmiştir).

Diğer olumlu deneyimler aşağıda yer almaktadır:

“Avukat tutmam tavsiye edildi. Silahlı soygundan üç yıl hapse mahkum edil-di” (Kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir kadın, Polonya)

“Bir müşteri ödeme yapmayı reddetti ve gözüme yumruk attı. Acil servise gittim, rapor aldım ve bunu polis karakoluna götürdüm. Onu yakaladılar ve suçlu bulunarak kendisine 6 ay hapis cezası verildi. Aynı bölgede çalışan bir sürü arkadaşşıma da daha önce saldırmış olduğunu ise sonradan öğrendim” (sokakta çalışan seks işçisi bir trans kadın, Sırbistan).

Yukarıdaki deneyimler cezasız kalmalar sona erdiğinde başkaları için şid-detini azaltmada güçlü bir domino etkisi oluşturduğunu göstermektedir.

Devlet İçi ve Dışı Şiddet Arasındaki Dinamikler

Karşılıklı Olarak Birbirini Pekiştirme

Yukarıda ayrıntılı olarak değinildiği gibi, hem devlet temelli hem de devlet dışı failer devlet temelli ya da devlet dışı şiddeti bildirmenin önüne engeller koyabilir. Sonuç olarak, devlet temelli ve devlet dışı failer tarafından uygulanan şiddet karşılıklı olarak birbirini pekiştirir ve sürekli bir şiddet döngüsü yaratma yoluyla seks işçilerini çıkmaza sokarak yalnız bırakabilir. Araştırmamızda Sandra'nın verdiği yanıt bu olgunun bir örneğidir. Daha önce bu raporda Sandra'nın örneğinden bazı parçaların sözü geçmesine rağmen, bir kişinin hayatında devlet temelli ve devlet dışı şiddetin etkisini belirginleştirdiği için, burada yeniden bütünlüklü olarak bundan bahsedilecektir.

Sandra 38 yaşında, Bosna Hersek'te sokakta ve kapalı mekanlarda çalışan bir kadındır. Polis geçen yıl iki kez onu zorla alıkoymuştur. Esrar bulundurmaktan da iki kez tutuklanmıştır. Polisten korkusu nedeniyle, yerinden edilmiş ve birisi ona saldırırsa yardım almasının zor olduğunu söylediği karanlık bir bölgeye geçmiştir.

“Polisin şantajı nedeniyle, çok sık yerimi değiştirmek zorundayım. Sık sık yer değiştirmekten mutsuzum, çünkü müşterilerim belirli yerlerde ve mekanlarda beni bulmaya alışık olduğundan, bazı müşterilerimi kaybettim. Bazen güvende hissetmiyorum kendimi ve karanlık sokaklara gitmek zorunda kalıyorum.”

Bu yıl partnerinden cinsel şiddet gördüğü bir olay yaşamıştır:

“Partnerim kendisi hakkında da ihbarda bulunacağımdan korktuğu için bu vakayı bildirmeme izin vermedi.”

Çok fazla dayak yedikten sonra, Sandra partnerini polise ihbar etmiştir:

“Partnerim sürekli beni taciz ediyordu ve ben artık dayanamayıp onu şikayet etmeye karar verdim.”

Saygıyla muamele görmesine rağmen, şikayeti ciddiye alınmamış ve partneri değişmemiştir. Çok sayıda denemeden sonra, Sandra şikayetinden vazgeçmiştir:

“Geçmişte bunu birkaç kez yaptığımdan, onu bu sefer şikayet etmedim. Şikayetimi ciddiye alınmadı ve bana herhangi bir yararı yoktu. Artık partnerimle yaşadığım olayları bildirmeme nedenim buydu. ”

Polisin görevini yapmaması ve partnerinden gördüğü misilleme birleştiğinde, Sandra bu yıl partnerinden gördüğü cinsel şiddet eylemini bildirmekten vazgeçmiştir.

“Ben tehditleri yüzünden ve bildirimde bulunduğumda ciddiye alınmadığından sık sık bildirimde bulunmaktan vazgeçiyorum.”

Baskı ve istismar ile polisin seks işçilerini hedef alması ve şiddete maruz kalan mağdurlar için faillere karşı kendilerine anlamlı bir koruma sağlanmaması ile birleştiğinde Sandra'nın aynı yıl bir müşterisinden gördüğü cinsel şiddeti bildirmeme kararını almasına yol açmıştır:

“Müşterim, normalde vermediğim bir hizmeti sunmam için beni zorladı, ancak onu şikayet edemedim polise, çünkü kendimi ve işimi tehlikeye atamazdım.”

Ekonomik Güvenlik Vs. Fiziksel Güvenlik: İmkansız Bir Değiş Tokuş

Verileri besleyen çok yaygın bir tema da, seks işçilerinin şiddeti polise bildirdiği zaman çalışabilmelerinden ödün vermek tehlikesinden korkmalarıdır.

Bu korku iki risk üzerinde yoğunlaşmaktadır: birincisi, seks işçilerinin bildirimde bulunması, kendilerini, işyerlerini ve müşterilerini polis baskınlarına açık hale getirecektir; ikincisi, genelev sahipleri veya patronları şiddeti polise bildiren seks işçilerini, bildirimde bulunmanın polis ile sorunlarını tetikleyeceği korkusuyla kovacaklardır (ve başka yerlerde işe girmesini engelleyeceklerdir). Seks işçileri, ekonomik güvenlikleri ile yaşadıkları şiddeti bildirerek fiziksel güvenliklerini muhtemel olarak arttırmak (ya da belki azaltmak) arasında bir seçim yapmak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Ekonomik güvenliğin, şiddet risklerini azaltmak ve şiddetten kaçmak için önemli bir araç olduğu göz önüne alındığında bu imkansız bir değiş tokuştur.

Bir faili şikayet etmek, bir seks işçinin yeterli para kazanabilmesinden tavizler verdiriyorsa, bu onu istismarcı eşine daha fazla bağımlı hale getirecek ve güvenli bir sığınağa erişememesine yol açacaktır. Şiddet karşıtı sığınma evlerinde seks işçileri, uyuşturucu kullanıcıları ve trans kadınlara karşı yaygın bir ayrımcılık olduğu göz önüne alındığında, bir seks işçinin ekonomik açıdan kendi kendine yetebilmesi sıklıkla eşinden ya da ailesinden gördüğü şiddetten kaçmasının veya güvenli bir sığınma evi bulmasının tek yoludur.

Ayrıca, kendi güvenliklerine karşı tehditlerden kaçınmak amacıyla iş ve / veya evinin yerini değiştirmek için ekonomik birikimler kapalı mekan seks işçileri için gerekli bir önkoşuldur. Diğer bir deyişle, polise bir faili bildirdiği için kapalı mekanda çalışan bir seks işçisi artık iş yapamıyorsa, bu failin bulamayacağı bir yere taşınabilme olanağını tehlikeye atabilir. Hem sokakta hem de kapalı mekanlarda, üzerlerindeki ekonomik baskı, seks işçilerinin normalde algılanan güvenlik (veya sağlık) riskleri nedeniyle kabul etmeyeceği müşterileri kabul etmesini daha muhtemel yapar. Bir faili polise bildirmeleriyle, seks işçileri ekonomik güvenliğinden ödün verdiğinde, bir fail ile yeniden karşılaşma riski daha yüksektir.

Bu bulgular, hem polisten gördüğü doğrudan şiddet ya da hem de çalışma koşullarındaki değişikliklerin yarattığı şiddet riski aynı zamanda kaybedilen gelir ve ekonomik güvensizlik etkileri açısından şiddeti önlemek veya kaçmak konusunda seks işçilerinin olanağı açısından, seks işçilerinin işine yönelik saldırıları

analiz etme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

ocuk Velayetinin Dinamikleri

Devlet aktörlerinden gördükleri şiddet deneyimlerini anlatmaları istediğinde, iki kadın seks işçiliği ya da seks hizmeti içinde olmaları ve uyuşturucu kullanıcısı olmaları gerekçesiyle (geçerli istismar veya ihmal gerekçelerinin aksine) devletin çocuklarını ellerinden aldığını ifade etmiştir. Bir kadın şöyle anlatıyor:

“Aile Mahkemesi, komşumun denetimli serbestlik memurunun hakkımda ve işimle alakalı şikayette bulunması yüzünden, 6 yaşındaki kızımın velayetinden beni mahrum etti. Kızım sonra yetimhaneye götürüldü” (Kapalı mekanda çalışan bir seks işçisi kadın, Polonya).

Ayrımcı gerekçelerle çocuklarının velayetini kaybetme tehdidi yüzünden, şiddete maruz kalan seks işçileri bunu bildiremez ve böylece kendilerine yönelik şiddetin cezasız kalmasına katkıda bulunurlar. Karadağdan, damar içi madde kullanan bir seks işçisi, polisin çocukları elinden alacağı konusunda tehditlerinin, nasıl şiddete maruz kaldığında polise bildirimde bulunmasını engellediğini şöyle açıklamıştır:

“[Polislerin tamamı] benim bir seks işçisi olduğumu biliyordu. Polis uyuşturucu bulundurmaktan beni içeri aldı. Beni tutuklamak için yeterli miktarda değildi, ama beni gözaltına almalarına yetti. Sadece stmde i amaşırlarımla, bütün gece beni çıplak tuttular. Birini ele vermeme istediler ama yapmadım. Sonra onlar beni tokatladı. Ve bu süreç devam etti [sorgulamalar ve dayak]. Sonunda ocuklarımı elimden almakla beni tehdit ettiler. Ben onları şikayet edemezdim (...) yoksa çocuklarımı elimden alırlardı”. (Uyuşturucu kullanıcısı sokakta çalışan seks işçisi bir kadın, Karadağ)

Üçüncül Mevzuatlar ve Paralel “Adalet” ve “Koruma”

Verilerde kendini tekrar eden tema, polis koruması eksikliğinden doğan diğer saldırganların tehdidi ile birlikte, polis baskısı tehdidi ve seks işçilerine yönelik şiddet, seks işçilerini dışarda alternatif güvenlik düzenlemeleri aramaya itmiştir. Ancak, bunu yapmak, özellikle kapalı mekanda çalışan seks işçilerini, üçüncü taraflara (genelev patronları veya seks işçilerinden para kazanan bireylere) karşı yasaların etkileri ile karşı karşıya bırakır. Bu yasalar, seks işçilerinin özerklik ve güvenliği güçlendirmek yerine, genellikle onları insan hakları ihlalleri riski yüksek bir konuma yerleştirerek, üçüncü şahıslara veya polise daha fazla bağımlı hale getirir.

Sokakta Çalışma Sırasında

Sokakta çalışan seks işçilerinden bazıları, bir saldırgana müdahale etmesi için düzenli aralıklarla arkadaşlarını veya ailesini yardıma çağırır. Bazı durumlarda bu arkadaşların bazen failleri korkutmayı sağlayacak (gerçek veya kurgusal) bağlantıları bulunabilir. Ancak, bir kriz durumunda nadiren bu yakınlık kullanılabilir.

Daha yaygın olarak, sokakta çalışan natrans kadın seks işçilerinin bir kısmı patronluk rolündeki birileri için çalışmaktadır, bu kişiler: işleri ve kazancı kontrol ederler; müşteri veya haraççı kılığındaki failler üzerinde bir caydırıcı olarak hareket ederler; devlet dışı failler için paralel bir adalet biçimi sağlar ve bazı ülkelerde polise rüşvet verir. Bazı durumlarda, bu patronluk rolleri seks işçilerinin eş ya da partnerleri olan bireyler tarafından uygulanır. Bu tür bireyler nadiren saldırı gerçekleşmeden önce, müdahale anlamında bir seks işçisine güvenlik sağlarlar: “Bir müşteri bana tecavüz etmeye çalıştı ama yerine pezevengim tarafından dövüldü.”

Aksine, sokakta patron rollerindeki erkeklerin daha sıklıkla şiddet olayından sonra saldırganı dövdüğü bilinir. Ya da, dört farklı seks işçisine göre, şiddet

veya şiddet tehdidi altında, bir müşterinin ödeme yükümlülüğü gerçekleştirmesini sağlamak için görev yapar. Bu tür bir paralel adalet, failer tarafından bir “adamı” ya da “pezevengi” olduğu bilinen bir seks işçisi konusunda potansiyel bir caydırıcı olur.

Bulgaristan’da, patron rolündeki erkekler için sokakta çalışan seks işçileri polisin tutuklama, zorla alıkoymalarına ve rutin polis şiddetine karşı korumalı olduklarını söylemiştir. Bulgaristan’da bağımsız çalışan seks işçileri polisin pezevengi olanlar hariç, sokakta çalışan tüm seks işçisi kadınları tutukladığını onaylamıştır. (Aynı şekilde bu bilgi pezevengi olanlarca da doğrulanmıştır. Geçen yıl gözaltına alınıp alınmadıkları sorusuna seks işçileri hayır cevabı vermiş ve bunun nedenini ise çünkü “adamım” var olarak açıklamışlardır.) Nitekim, polis baskısı, bir çok seks işçisi natrans kadının, kendi işleri veya kişisel yaşamları üzerinde çok az kontrolü olmasına, onların işleri ve kişisel yaşamları üzerindeki polis kontrolünden kaçınmak amacıyla şiddet ve kazançlarına el konmasındaki yüksek risk, polis şiddeti ve polisin kazançlarına el koymasına yol açan düzenlemelere girmesi için güçlü bir teşvik yaratır.

Polise rüşvet veren patron rolündeki bir adam için çalışmak, bazı durumlarda kişiye diğer failere karşı polis koruması tedarik eder. Bir durumda, paralel adalet sağlamaktan ziyade, Bulgaristan’dan Raina polisi aramasında patronunun ona yardımcı olduğunu anlatmıştır. Fiyatta anlaştıktan sonra olası müşterinin arabasına binmiştir. Baş ve bacaklarından bıçaklanınca kaçmayı başarmış ve diğer seks işçilerine ve kendi “adamına” koşmuştur:

“Onlara doğru koştum ve kanamam olduğunu gördüler. Her yerim kan içindeydi. [Diğer seks işçileri] ambulans çağırdı ve benim adam da polis çağırdı. Polis hemen olay yerine geldi ve benimle hastaneye bile geldi. Dürüst olmak gerekirse, çok kibarlardı, onlar kendi işini yapmak zorunda olduklarından beni sorguladılar ama aynı zamanda bana böyle durumlarda ne yapacağım hakkında bazı ipuçları verdiler. Faili bulmaya çalıştılar ama başaramadılar çünkü çok hızlı ortadan kayboldu”.

Ancak, Raina bu korumayı elde etmek için kendi özerkliği ile değiş tokuş yapmıştır. “Adamı” polisi besliyor ve artık kendi parası üzerinde hiçbir kontrole sahip değil:

“Adamım polis mevzularıyla ilgilendiğinden geçen yıl kaç kere polise ödeme yaptığımdan emin değilim. Bir şey ödediğimizi biliyorum ama ben bununla ilgilenmiyorum, benim için çalışabilmek ve polisle problem yaşamamak önemli”

Tersi biçimde, Polonya’da sokakta çalışan ve birisi için çalışan seks işçileri, şiddet tehdidiyle “patronları” ya da “adamları” tarafından faillerden gördükleri şiddeti polise bildirmelerin yasaklandığını söylemişlerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu, kendilerinin de üçüncül mevzuatlar üzerinden polise bildirilip ceza alacakları ve kendilerinin koruma rollerinin boşa çıkacağı korkusu nedeniyle. Bazı durumlarda, sokakta patron rollerindeki erkekler, müşteriler kılığında saldırganlardan gördükleri şiddete direndikleri için seks işçilerini şiddetle cezalandırmaktadır. Bu Polonya’dan sokakta çalışan seks işçisi bir kadın tarafından bildirilen bir durumdur:

“Müşteri benden kondomsuz oral seks yapmamı istedi kabul etmek istemedim. Sonra o beni sözle taciz etti ve başımı zorla alıp yapmak istemediğim şeyi yapmak için beni itmeye başladı. Onu ısırdım, durdu ve gitti. Ama sonra benim pezevenk memnun olmadı ve bu olayı şikayet etmemem için beni tehdit etti.”

Kapalı Mekanda Çalışma Sırasında

Çoğu merkez Avrupa bağlamlarında kapalı mekanda çalışmak, polis şiddeti ve baskı tarafından hedef alınma konusunda daha az bir risk teşkil eder. Ancak, Doğu Avrupa ve Orta Asya’da, bu her zaman böyle değildir. Kazakistan’da, kapalı mekanda çalışan seks işçileri rutin polis baskınları ve şiddeti ile karşı karşıya kalır. Birçok seks işçisi için, kapalı mekanların bilinen yerler olmasının getirdiği güvenlik faydaları ve gelip geçen her insanla çalışılmamasının getirdiği bilinen

güvenlik özellikleri vardır .

Üçüncül mevzuatlar, polis baskısı ve şiddet ile birlikte, seks işçilerinin baş etmek zorunda olduğu adalet ve çalışabilme değiş tokuşu gibi bir dizi karmaşık güvenlik sıkıntısı teşkil eder.

Başlarında bir patron olmadan topluca birlikte çalışan Bulgaristan'dan üç seks işçisinin aktardığı bir olayda, üçüncül mevzuatların seks işçilerinin özerk kalmasını daha zor hale nasıl getirdiğinin yollarını göstermek için yardımcı olur. Üç seks işçisi bir dairede birlikte çalışmaktadırlar. Polis baskın yapmış ve seks işçilerinden biri iş üstüneyken içeri girmiştir. Onu aşağılayıp sert davranmışlardır. Onları salıvermeden önce uzun bir süre seks işçilerini gözaltında tutmuşlardır. Ancak, yalnızca dairenin kontratında adı geçen seks işçisine fuhuşa yataklık edip yer sağlamak ve başkasının seks işi üzerinden kar elde etmek suçlamasıyla ceza kesilmiştir. Bu tarz cezalar genellikle bir kaç yıl hapis cezası ile sonlanan ağır suçlamalardır. Daha fazla polis baskısından kaçınmak için, onlar yeni bir yere taşınmışlardır. Müşteri kılığında bir grup haraççı daireye girip bıçak dayayıp onlara şantaj yaparak, kendilerine haraç ödemelerini ve eğer polise başvururlarsa da zarar göreceklerini söylemişlerdir. Daha önce polisle yardım yataklık suçu üzerinden sorun yaşayan seks işçisi polise giderse yeniden cezalandırılacağından korkmuştur. O nedenle ertesi gün haraççılar geldiklerinde onlarla yüzleşmek için arkadaşlarını çağırmıştır. Sokakta kavga çıkmış ve polis gelmiştir. Orada bulunan seks işçilerinden biri olan ve daha önce Almanya'da insan ticaretinden kaçmış ve Alman polisi ile çok olumlu bir deneyimi olan kişi, sonra ne olduğunu şöyle anlatmıştır:

“Sonunda, hepimiz açıklama yapmak için karakola getirildik. Haraççılar gözaltına alınıp ceza aldılar bu iyi bir şeydi ama polisin bize karşı tutumu kötüydü. Biz suçlu değildik bizi dövemediler veya bize zarar veremediler, ama bize pislik gibi davrandılar. Ben bunu kabullenemiyorum. Çalışmak için Almanya'daydım ve benim orada polisle ilişkilerim vardı ve polisin bizi koruması gerektiğini biliyorum. Orada herhangi bir sorun anında kızların ilkin hemen polis çağırdığını orada gördüm ve polisin oradaki tavrını gördüm. Ve buradaki... bize burada insan değilmişiz gibi davranıldı.

Evet, biz fahişeyiz ve ne istersek olabiliriz, ama yine de biz de insanız, yanlış mıyım?"

Polis serbest bırakmadan önce ve seks işçilerini bir kaç saat karakolda tutmuş ve adı kontratta geçen seks işçilerine karşı yeni bir fuhuşa yataklık etme cezası keseceklerine dair tehditler savurmuşlardır.

Fuhuşa yataklık etme cezaları, polis baskınları ve şiddet uygulayan haraççılardan gelen tehdit riskinin bir sonucu olarak, pek çok seks işçileri sahipleri ve üçüncü şahıslar tarafından işletilen genelevlerde çalışmayı tercih ederler. Karşılığında onlar (aynı zamanda pazarlama veya güvenlik gibi diğer hizmetler sunabilen) genelev yönetimine kendi kazançlarının bir kısmını ödemek zorundadırlar. Bu tür işyerlerinde haraççılara para ödeneceği zaman, tehditle baş etmelerine gerek kalmadan bunun maliyeti genellikle seks işçilerine kesilir. Bu tür genelevler yasanın dışında faaliyet gösteriyor ve polis tarafından bilinmiyorsa, bir baskın riski her daim mevcuttur. Dahası, bir şiddet olayı meydana gelirse seks işçileri bir baskını tetikleme korkusuyla yönetimden gelen tehditler yüzünden, failleri polise bildirmek için isteksiz olabilir.

Alternatif olarak, seks işçileri sık sık polisle sıkı ilişkiler içinde olan yasadışı işletilen genelevlerinde çalıştıkları için şikayet edilirler. Nitekim, genelev sahipliğini suç gören yasalar hemen hemen tüm genelevler veya saunaların polise yakın bağlarla işletilmesine yol açar. Bu polis baskınları azaltabilmesine rağmen, bazı durumlarda, Kazakistan'da olduğu gibi, seks işçilerine hala tekrar tekrar ceza kesilmektedir (bu yolla çünkü genelev sahipleri ceza almaz). Bu tür durumlar genellikle seks işçilerini haraççılara karşı korurken, sık sık polis ve patronlar tarafından uygulanan Kazakistan'daki rutin "Subbotnik" örneğinde olduğu gibi, cinsel ve fiziksel şiddete karşı açık hale getirir. Yaygın olarak bu seks işçilerini yüksek güvenlik riskini almadan ve istihdam kaybı olmadan polis ya da patronlar tarafından yapılan ihlalleri şikayet edememesine yol açar. Bazı durumlarda, polis kendilerinin olan genelevlerin lehine, yasaya uygun olarak diğer genelevleri kapatırlar. Bu polise yakın bağlantılı olarak faaliyet gösteren mekanlardaki seks işçileri için aynı güvenlik risklerinin birçoğunu beraberinde getirir.

Sonuçta, (sadece zorlayıcı ya da şiddet uygulayıcı üçüncü tarafları suçlu sayan yasaların aksine) tüm üçüncü tarafları suçlu sayan üçüncül mevzuatlar, seks işçilerini sıklıkla silahlı üçüncü şahıslara bağımlı hale getirir. Bu silahlı üçüncü taraflar seks işçilerini şiddetten korumaz ya da onlara koruyucu ortamlar sağlamazken, bir de onların kazançları üzerinde daha az kontrole sahip olmalarına yol açar. Nitekim, ilk bakışta yasalar seks işçilerinin özerkliğini korumak ve sömürüyü önlemek amaçlı olarak görünse de, aslında bağımsız çalışma girişimindeki seks işçilerini hedef almak için kullanılır. Bu da, tehlikeli ve istismara açık çalışma koşullarına yol açmaktadır.

Bu üçüncü şahıslar için pasif kurbanlar olarak seks işçileri için yaygın kanının aksine, seks işçileri üçüncü şahıslarla olan ilişkileri üzerine nasıl aktif bir müzakere ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak, bu yalnız olarak yapılamaz, daha ziyade üçüncü şahıslar, polis, haraççılar ve diğer potansiyel faillerin arasındaki ilişkilerin karmaşık bir dengelemesinin bir parçasıdır. Seks işçileri yerini muhafaza etmek ya da daha iyi görünen seçenekleri değerlendirmek için zaman zaman riskleri ve kendisinin üzerindeki korumaları tarttıklarını ve kararlarını buna göre aldıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, çoğu zaman bunu yapmış ve kendi işleri, güvenlikleri ve refahlarını kontrol etme güçleri üzerinde ciddi kısıtlamalar mevcutken, bunu yapmaya devam etmişlerdir.

Bildirimde Bulunmak için Faktörleri Etkinleştirme

Nihayetinde, daha umutlu bir gerçek olarak, seks işçileri şiddet gördüklerinde bunu bildirmenin yararlı olduğunu kanıtlayan bazı faktörler mevcuttur. Polis şiddetini bildirme konusunda sempatik bir kamu denetçisine veya polisin görevini kötüye kullandığı durumları soruşturmakla görevli bağımsız bir organa erişebilmek, bazı başarılı durumlarda seks işçileri için kilit faktör teşkil etmiştir.

Devlet temelli ve devlet dışı failer karşında, diğer seks işçilerinden, aile ya da arkadaşlardan destek almak kilit noktadır. Vakaların mahkemeye taşındığı ya da birleştirildiği durumlarda, hem ilk bildirim hem de uzun bekleyişler sırasında bu nokta faydalıdır. Türkiye’de seks işçileri, bir saldırıya maruz kaldığında, failerin misilleme tehdidi ile mağdurların bildirimde bulunmasını engellediği durumlarda, diğer seks işçisi arkadaşların, mağdurun yerine bu saldırıyı bildirdiklerini ifade etmişlerdir. Diğer seks işçileri ve arkadaşları da bazen tanıklıklarını da sunmuşlardır.

Üçüncü faktör, seks işçisi örgütü ve / veya genel bir insan hakları STK’sından ücretsiz hukuki temsiliyet veya destek görmektir. Seks işçileri polise bildirimde bulunmaya bir kuruluş temsilcisi eşliğinde gittiklerinde, kendilerine, yalnız veya diğer seks işçileriyle beraber gittiklerinde gösterilen tavırdan farklı olarak daha saygıyla yaklaşıldığını ve daha ciddiye alındıklarını söylemişlerdir. Bu aynı zamanda şikayetlerinin bir sonucu olarak, polis tarafından istismar veya tutuklanma riskini de azaltmıştır.

Güvenli bir sığınma evi, devlet temelli ya da devlet dışı aktörlerden gördüğü şiddeti bildirdiği için tehdit ve misilleme ile karşılaşan seks işçileri için önemli bir ihtiyaçtır. Ne yazık ki, şiddet veya insan kaçakçılığı konusundaki sığınma evleri sistematik olarak özellikle seks işinde çalışmaya devam isteyen seks işçileri, uyuşturucu kullananlar ve trans kadınlara karşı ayrımcılık yapmaktadır. Ayrıca, bu sığınma evleri genelde sadece eşlerinden gördüğü şiddetten veya zorlayıcı

üçüncü taraflardan kaçan natrans (trans olmayan) kadınlarla sınırlıdır ve gördükleri polis ya da ırkçı ya da transfobik nefret gruplarının uyguladığı şiddeti bildiren korunmaya muhtaç kadınlara, örneğin, hizmet etmez. Bölgede bir tek TAIS Plus isimli sivil toplum kuruluşu tarafından, failer kim olursa olsun, şiddetten kaçmak veya şiddeti bildirmek isteyen seks işçileri için güvenli bir sığınma evi sunulmaktadır. (Ayrıca, TAIS PLUS sığınma evleri seks işçilerinin çalışmaya devam etmesine olanak tanır).

Son olarak, baskı yerine seks işçilerinin güvenliği, sağlığı ve refahına öncelik veren polis aktiviteleri, seks işçilerine yönelik şiddeti azaltan en önemli olanı araçtır. Sistemik düzeyde, bu yasa, politika ve polis reformu uygulamalarını gerektirir. Ancak, Polonya'da olduğu gibi seks hizmeti sunma ve seks hizmeti almanın suç sayılmadığı kusurlu yasal çerçeveler içinde dahi, üçüncül mevzuatlar mevcuttur, polis seks işçilerinin güvenliğini ve bildirimde bulunmasını sağlamaya yönelik proaktif bir çaba içindedir. Bu, 2007 yılındaki bulgularımıza yansımıştır. Polis faaliyetlerinin onları nasıl etkilediğini belirlemek adına soru sorulduğunda, bazı seks işçilerinin kendini olumlu etkilediğini söylediği, araştırmada yer alan tek ülke, Polonya olmuştur. Özellikle, sokakta seks işçisi meslektaşlarıyla aynı baskı ve yerinden edilmelerle karşı karşıya kalan kapalı mekan seks işçileri arasından verilen cevaplarda bu görülmektedir. Bununla beraber, verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı gibi, polis faaliyetleri olumlu yönde ilerleme göstermiştir:

"[Polis] herhangi bir sorun olması durumunda kendimi güvende hissettirir. Bazı memurları çağırabilirim ve ben ciddi ve saygılı muamele göreceğime eminim." (Kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir kadın, Polonya).

"Müşteri ödeme yapmazsa, ben onu polis çağırmakla tehdit edebilirim ve bu etkili olur" (Kapalı mekanda çalışan seks işçisi bir kadın, Polonya).

Yalnızca şiddeti bildirme imkanını geliştirmekten daha ziyade, kamusal savunuculuk kampanyası ya da siyasi irade ve siyasete katılım gibi şiddeti özellikle de polis şiddetini azaltmada daha belirleyici olduğu kanıtlanan stratejilerin

var olabileceğine değinmek gerekmektedir. Bu araştırma seks işçilerinin önderliğinde SWAN tarafından sağlanmaya çalışılan, seks işçilerine karşı devlet aktörleri tarafından işlenen sıkça görülen ve ciddi insan hakları ihlallerinin kınanmasının ve seks işçilerinin seslerinin duyulup desteklenmesinin bir yoludur.

HIV'in Etkileri

Bu araştırmanın sonuçları ülke düzeyinde ve HIV'e karşı verilen bölgesel tepkiler için birçok etkileri beraberinde taşır. Orta Avrupa'da seks işçileri arasında HIV'in yaygın olma oranı düşükken (son araştırmalara göre, Sırbistan'daki natrans kadın seks işçileri için %2.2, Romanya'da % 1²¹), Doğu Avrupa ve Orta Asya'nın bazı bölgelerinde natrans kadın seks işçileri arasında yüksektir, bir de damar içi madde kullanıyorlarsa çok yüksektir. Ukrayna'da HIV oranı uyuşturucu kullanmayan natrans kadın seks işçileri arasında %8.5 ve damar içi madde kullananlar arasında % 43'tür.²² Kazakistan'da, HIV oranı uyuşturucu kullanmayan natrans kadın seks işçileri arasında % 15 damar içi madde kullanan natrans kadın seks işçileri arasında %44'tür²³ . Rusya'da damar içi madde kullanan natrans kadın seks işçileri arasında HIV prevalans oranının şehirden şehire %17 ve %65 arasında değişkenlik gösterdiği tahmin edilmektedir²⁴ . Trans kadın ya da natrans erkek seks işçileri arasında HIV prevalansı oranları hakkında bilgi yoktur.

Devlet temelli ve devlet dışı aktörler tarafından uygulanan şiddet, bölgedeki natrans kadın seks işçilerinde HIV enfeksiyonu ile istatistiksel açıdan doğrudan bağlantılıdır. Rusya'da, "müşteriden gelen fiziksel şiddet" ve "müşteriden gelen cinsel şiddet" deneyimleri istatistiksel olarak natrans kadın seks işçilerinde

---

21 IBBS (Sırbistan) 2008 ve Behavioural Sero-Surveillance Survey (Romanya) 2006.

22 WHO/UNAIDS/UNICEF (2011), 'Global HIV/AIDS Response: Epidemic update and health sector progress towards Universal Access 2011' – Daha fazlası için: http://www.avert.org/hiv-aids-russia-eastern-europe-central-asia.htm#footnote19_ykea5fp

23 WHO. Epidemiological Fact Sheets on HIV/AIDS and Sexually Transmitted Infections. Cenevre: WHO; 2006b.

24 Lowndes, Catherine M., Michel Alary, ve Lucy Platt. "Injection drug use, commercial sex work, and the HIV/STI epidemic in the Russian Federation." *Sexually transmitted diseases* 30, no. 1 (2003): 46-48.

yüksek HIV pozitif riski ile ilişkili bulunmuştur²⁵. Moskova'da, "son dönemde subbotnik (polis tarafından cinsel şiddet)"; "müşterilerinden gelen fiziksel şiddet" deneyimleri; ve üçüncü tarafların şiddet tehditleri istatistiksel açıdan natrans kadın seks işçileri için CYBE / HIV enfeksiyonu ile ilişkili bulunmuştur²⁶.

Bu araştırmada, seks işçileri ve müşterilerinin her ikisi üzerindeki polis baskısı, onları daha tehlikeli yerlere iten yerlerinden edilmelerinin, müşterilerini gözlemlene kabiliyetlerinin azalmasının ve kondom kullanma kuralına uyulmasını sağlamak amacıyla seks işçilerinin uzlaşmaya varma yetilerinin engellenmesinin, seks işçileri için daha fazla HIV riski oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca polisin yerlerinden etmesi ile, seks işçilerinin ilaç, HIV ve Hepatit C tedavisi ve bakımı alabilmeleri için gereken, sosyal, tıbbi ve zarar azaltma hizmetleri ile uzun vadeli ilişkileri sekteye uğramaktadır. Bu, 2007 yılındaki "Arrest the Violence" araştırmanızın bulguları ile tutarlıdır.

Polisin kestiği para cezaları ve zorla alıkoymalarının yol açtığı iktisadi maliyet, kondom kullanımından vazgeçmek ve daha fazla para kazanabilmek için riskli uygulamalarda bulunmak konusunda bir ekonomik baskı oluşturabilir. "Suç delili" olarak polisin kondomlara el koyması ya da imha etmesi, güvenli seksi tercih etmeleri konusunda seks işçilerini engelleyebilir. Dahası, bu durum, genelev veya saunalar gibi seks işi için kullanılan kapalı mekanlarda kondomun yasaklanmasına, polise ihbar edilme korkusuna, seks işçilerinin müşterileri üzerinde kondom kullanımını zorunlu kılamaması ile sonuçlanabilir. Aynı şekilde, "Suç delili" olarak polisin şırıngalara el koyması ya da imha etmesi, şırınga yoluyla HIV bulaşma riskini azaltmak konusunda damar içi madde kullanan seks işçilerinin önünde engel teşkil etmektedir.

---

25 Decker, Michele R., Andrea L. Wirtz, Vladimir Moguilnyi, Alena Peryshkina, Maria Ostrovskaya, Marina Nikita, Julia Kuznetzova, and Chris Beyrer. "Female sex workers in three cities in Russia: HIV prevalence, risk factors and experience with targeted HIV prevention." *AIDS and Behavior* 18, no. 3 (2014): 562-572.

26 Decker, Michele R., Andrea L. Wirtz, Stefan D. Baral, Alena Peryshkina, Vladimir Moguilnyi, Rachel A. Weber, Julie Stachowiak, Vivian Go, and Chris Beyrer. "Injection drug use, sexual risk, violence and STI/HIV among Moscow female sex workers." *Sexually transmitted infections* 88, no. 4 (2012): 278-283.

Devlet temelli ve devlet dışı aktörler tarafından uygulanan şiddet seks işçilerinin genel psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir. Diğer bağlamlarda, HIV pozitif kadınlara karşı şiddetin - fail kurbanın HIV pozitif olduğunu ya da tedavi gördüğünü bilsin veya bilmesin- tedavi adheransının önünde bir engel teşkil ettiği tespit edilmiştir²⁷. Şiddetin, HIVle yaşayan trans veya natrans kadın ve erkek seks işçilerini nasıl etkilediğini daha iyi anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Polis baskısı bir dizi yoldan tedaviye erişimi olumsuz etkileyebilir. Sık sık tutuklama ve gözaltılar, antiretroviral tedavi altındaki seks işçileri için tekrarlanan tedavi kesintilerine yol açmaktadır. Para cezaları ve zorla alıkoymalar yüzünden kazancın zarar görmesi, tedaviye erişmek amaçlı ulaşım masrafı ya da yeterli beslenme amaçlı masrafı karşılamaya yeterli para bulamamaya yol açar. Son olarak, kişinin uyuşturucu kullanması veya seks işçiliği yapmasının polise ya da çocuk esirgeme yetkililerine ihbar edileceğinden korkulduğu için, test, tedavi ve bakıma ihtiyacı olan seks işçileri bundan vazgeçebilir.

Bölgedeki birçok ülkede, CYBE ve HIVin bulaştırılmasını yasaklayan yasalar mevcut olup, bunların bir kısmı son yıllarda (Romanya ve Makedonya'da) özellikle natrans kadın seks işçilerini hedef alarak, onların cezalandırılması için kullanılmıştır. Utandırmak, kontrol altına almak, cezalandırmak adına bu tür yasalar ve bunların seks işçileri üzerinde kullanımı, sağlığını koruma altına alan ve enfeksiyon bulaştırmaktan kaçınan seks işçilerinin önünde önemli engeller teşkil eder.

---

27 USAID. 2010. Addressing Gender Issues Related to HIV Treatment Adherence Programs (HIV Tedavisi Adherans Programlarına İlişkin Toplumsal Cinsiyet Sorunlarını Ele Almak) \; Human Rights Watch. 2007. Hidden in the Mealie Meal Gender-Based Abuses and Women's HIV Treatment in Zambia (Zambiya'da Mısır Koçanında Saklı Kadınlarda HIV Tedavisi ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İhlaller). Vol. 19, No. 18(A). New York: Human Rights Watch. Online: <http://www.hrw.org/en/reports/2007/12/18/hidden-mealie-meal>, Mayıs 22, 2015.

Öneriler

Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kazakistan, Kırgızistan, Karadağ, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Ukrayna ve Türkiye şunları yapmalıdır:

- Seks işçiliği suç kapsamından çıkarılmalıdır. Seks işçiliği, uyuşturucu kullanımı ve eşcinsel davranışlar için cezalandırıcı yasalar ortadan kaldırılmalıdır. Seks işçiliği yasalarının düzenlenme sürecine seks işçileri dahil edilmelidir.
- Seks işçileri ve müşterileri üzerinde polis baskısını alenen veya üstü kapalı olarak hoş gören ya da teşvik eden politikalardan vazgeçilmelidir.
- Seks işçilerine yönelik bildirilen şiddet vakalarının, hızlı, kapsamlı olarak ve saygı çerçevesinde soruşturulmasını sağlamak ve onların güvenliğini artırmak için seks işçileriyle proaktif olarak çalışmak adına politika yönergeleri uygulanmalıdır.
- Seks işçilerine yönelik fiziksel veya cinsel saldırıdan sorumlu memurlar hakkında araştırma ve kovuşturma yapılmalıdır.
- Seks işçileri, uyuşturucu kullanıcıları, erkeklerle seks yapan erkekler, trans bireyler ve Romanların insan haklarını korumak için, polisin çalışmalarının kalitesini uzmanlaşmış eğitimlerle artırmak ve bunun gerçekleşmesi için yeterli fon tahsis etmek konusunda İşçileri Bakanlığı yetkililerine talimat verilmelidir.
- Seks işçilerinin zorunlu olarak HIV veya CYBE testine tabi tutulmasına olanak tanıyan, her türlü düzenleme geri çekilmeli ve seks işçilerine yönelik tüm tıbbi tedbirlerin insan haklarına saygılı olduğundan ve çalışma koşulları üzerinde kendilerinin kontrolünü desteklediğinden emin olunmalıdır.

İşçileri Bakanlığı Yetkilileri ve Polisin Çalışma Kalitesinden Sorumlu Diğerleri Şunları yapmalıdır:

- Seks işçilerine karşı istismarın asla tolere edilmeyeceği sistem üzerinden tüm kolluk kuvvetlerine duyurulmalıdır.
- Polis şiddeti ve görevi kötüye kullanma üzerine iç soruşturmalar yapılmalı, suistimalden suçlu bulunan memurlar hakkında bulgular ve sonuçları kamuyla paylaşılmalıdır.
- Uluslararası insan hakları standartları ve kolluk kuvvetlerinin davranışlarını düzenleyen iç yasalar konusunda polisin eğitimden geçmesi zorunlu tutulmalı ve bu eğitimlerde hak temelli bir şekilde seks işçilerine ve diğer hassas gruplara saygı çerçevesinde yaklaşılması üzerinde durulmalıdır.
- Polis memurlarının maaşları artırılmalıdır.
- Seks işçilerine yönelik polis şiddeti sorunu hakkında polis eğitimlerinin organize edilmesi konusunda seks işçileri ile çalışan STK'lar ile işbirliği yapılmalıdır. Uygun durumlarda, bu işbirliği, seks işçilerinin yasal olarak korunma haklarını kurumsallaştırmak amacıyla seks işçileriyle polisin ortaklık kurduğu bir sisteme ilişkin politika yönergeleri ve mali desteği de içermelidir.
- Polisin hizmet verdiği topluluklara karşı sorumlu olmasını sağlamak için bir sistem oluşturulmalıdır.

Adalet Bakanlığı Yetkilileri ve Hukuk Reformundan Sorumlu Diğerleri Şunları yapmalıdır:

• Seks iŐççiliđinin suç sayılması veya cezalandırılması ile ilgili yasa ve politikalar, bu tür önlemlerin sağlık ve insan haklarına zarar verdiğinin kanıtları iŐıđında yeniden incelenmelidir. Özellikle de yasalar, politikalar veya politika uygulamalarının seks iŐççisini suç kapsamında sayarak ve diğer yollarla seks iŐççilerinin sağlığını ve insan haklarını olumsuz etkilediği durumlarda, seks iŐççilerinin önderliğindeki seks iŐççilerinin sağlık ve insan hakları üzerine inŐa edilmiş hukuk ve politika reformu girişimleri desteklenmelidir.

• Seks iŐççisi gruplarının yaşamlarını etkileyen kanunlar, politikalar ve programların tasarlanması sürecine, seks iŐççileri anlamlı bir Şekilde dahil edilmelidir.

İlgili Olduğu Yerlerde, Kamusal Denetim Büroları Şunları yapmalıdır:

• Seks iŐççilerine yönelik cinsel Şiddet de dahil olmak üzere, polis Şiddeti araştırılmalıdır.

• Seks iŐççileri etkileyen insan hakları sorunlarını belirlemek ve ihlalleri ele almanın yollarını formüle etmek için, seks iŐççisi savunuculuk grupları ile işbirliği yaparak, seks iŐççileri arasında sosyal yardım programları yürütülmelidir.

BM Örgütleri ve Üye Devletler Şunları yapmalıdır:

• Yasalar ve politikaların seks iŐççilerinin insan hakları ihlallerine ve seks iŐççileri arasında kötü tıbbi sonuçlara yol açtığına dair güçlü ve sağlam bir kanıt olduğunda, seks iŐççiliđini suç kabul eden veya seks iŐççiliđini cezalandıran yasa ve politikalara karşı muhalefet gösterilmelidir.

• Polis tarafından seks iŐççilerine yönelik Şiddete muhalefet gösterilmelidir.

- HIV veya diğer CYBEler için seks işçilerinin zorla teste tabi tutulmasının yanı sıra seks işçilerine karşı diğer ayrımcı önlemlere muhalefet gösterilmelidir.
- Görevini kötüye kullanan ve istismarcı polisler hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması için çağrı yapılmalıdır.

Bağışçı Organizasyonlar veya Hükümetler şunları yapmalıdır:

- şiddeti önlemek için, seks işçiliğini, uyuşturucu kullanımını ve eşcinsel davranışı suç sayan yasalar gibi yasal ve politik engelleri ortadan kaldırmak amaçlı projeler desteklenmelidir.
- Seks işçilerinin örgütleri ve seks işçilerinin haklarını ve sağlıklarını savunan organizasyonlar, seks işçilerinin hakları için savunuculuk yapmaları; ihlallerin belgelenmesi; güvenli sığınma evleri dahil hak tabanlı hizmetlerin sağlanması; seks işçilerine yönelik hak ihlallerine hükümet tarafından verilen tepkileri iyileştirmek umuduyla ve devlet aktörleri ve devlet organları ile işbirliği yapılması amacıyla ulusal, bölgesel, yerel olarak desteklenmelidir.
- Güvenli sığınma evi dahil seks işçileri için ek şiddet karşıtı hizmetler oluşturulmak için girişimler desteklenmelidir.
- Her ülkenin İçişleri Bakanlıkları da dahil olmak üzere, seks işçileri ve bakanlıklar arasındaki ortaklıkları teşvik ederek polis şiddeti azaltılmalıdır.
- Devlet temelli ve devlet dışı aktörler tarafından seks işçilerine yönelik uygulanan şiddeti belgelemek ve bununla yüzleşmek için, seks işçisi gruplarla işbirliği yapmak ve projeler yürütmek amaçlı insan hakları gruplarının çabaları desteklenmelidir.

